

FOSSEKALLEN

M E D D E L E S E S B L A D F O R N V E

NR. 2 – 1981 – 28. ÅRGANG

**Energipolitikken
i 80- og 90-årene**

s. 3

**Limtremaster
i Orkdalen**

s. 4

**Livet i regulerede
vassdrag – film**

s. 5

**Full klaff
for EDB**

s. 8

**Ledninger og
landskap**

s. 12

**Arbeidsutvalgenes
rettigheter**

s. 18

**Rana-verkene
jubilerer**

s. 24

FOSSEKALLEN

er et meddelelsesblad for Norges
vassdrags- og elektrisitetsvesen.
Utgivelsen forestås av et bladstyre

Opplag 7 500

Synspunkter i artikler og innlegg står for
forfatterens regning, og representerer
ikke nødvendigvis etatens eller blad-
styrets syn.

Redaksjonen avsluttet 6. februar 1981

REDAKTØR: Sverre Skara

BLADSTYRE

FOR AKADEMIKERNES FELLESORGANISASJON:

Overingenior E. Tøndevold

Avdelingsingenior Ø. Wold

FOR STATSTJENESTEMANNSKARTELLET:

Konsulent T. Johansen

Anleggsarbeider Sjur Stakseng

Maskinmesterassistent K. A. Bursvik

FOR STATSTJENESTEMANNNSFORBUNDET:

Adm. sekretær A. Christophersen

FOR NVE:

Førstekonsulent O. Dyrdaal

Fagsjef B. Andersen

Driftsbestyrer S. Ranes

REDAKTØREN:

Tlf. 02 - 46 98 00 - Adresse Middelthunsgt. 29 - Oslo 3

INNHold

	Side
Hakavik som «informa- sjonsverk»	2
Energipolitikken i 80- og 90-årene	3
Europas første kraftledning med limtremaster i Orkdalen	4
God film om livet i regulerte vassdrag	5
Om de runde år	6
Full klaff for EDB	8
Million-prosjektet i Helgådalen	10
Ledninger og landskap	12
«Da Hagavannet gikk ut»	14
USA-stipend for bygnings- ingeniører	16
Glem ikke arbeidsmiljø- utvalgenes rettigheter	18
Farvel til samarbeids- utvalgene - hva nå?	20
Rana-verkene jubilerer	24
Informasjonssamfunnet gir eliten større makt	26

Forsidebildet viser en av de ca. 200
limtremaster som reises i Orkdalen.
Mer om slike masters anvendbarhet
på side 4.

(Foto: Tore Olav Sandnæs.)

Hakavik som «informasjonsverk»

For å forstå et fag, en organisasjon eller et system må vi kjenne dets
fortid og betydning i nåtiden. Vi kan tenke på sjøfarten og Norsk
Sjøfartsmuseum, industrien og Teknisk Museum, jernbanen og jernba-
nemuseet i Hamar m.fl.

Vår organisasjon arbeider med vannkraft og elektrisk energi, be-
greper som står sentralt i vårt samfunn. Hva som ligger i disse be-
grepene er det av stor betydning å informere om, slik at ikke-faglærte
forstår hva som ligger bak denne underlige kraften som driver våre
jernbaner og lyser opp våre hjem.

I Hakavik kraftverk har vi en slik informasjonskilde. Stasjonen er
fra 1924, og er i god fysisk stand. Panelet er i håndhamrete stålplater,
og det mekaniske utstyret er klasisk sortmalt. Fra dammen og inntaks-
magasinet og ned til undervannet i Eikern er alt konsentrert innenfor et
relativt lite areal. Alt er synlig og egner seg glimrende til undervisning.
Den elektriske energien går direkte til jernbanedrift og kan derfor
fysisk forstås og oppleves. Slik anlegget er idag kan det fortsatt virke
- og tjene penger; - i mange år framover. Det er i godt hold, og lite er
forandret fra den originale utførelsen.

Hakavik kraftverk er en perle sett i forbindelse med informasjon og
undervisning. Stasjonen ligger sentralt til i et område med mange
bysentra i kort avstand fra beliggenheten. Tønsberg, Kongsberg, Dram-
men og Oslo er nære naboer.

Tankene har, kan hende, lenge svirret i luften, men det er overinge-
niør Reimer Berg, som nå har sammenfattet dem i et internt notat der
det bl.a. søkes etter synspunkter.

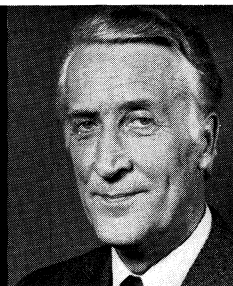
Vi gjør hans ord til våre, da saken synes å ha mye for seg.

Og, så får vi se.

Sverre Skara

Energipolitikken i 80- og 90-årene

GENERALDIREKTØREN har ordet

Generaldirektør Sigmund Larsen kommer i denne artikkelen inn på spørsmålet om all den kraft vi får behov for i 80-åra kan komme på nettet i rett tid. Han understreker at det er vanskelig å svare sikkert på det. – Det er så mange bremseinnretninger i den offentlige beslutningsprosess i dag at det er umulig å ha sikre meninger om framtiden, skriver Larsen blant annet, og han fortsetter slik:

– En del av vår innsats blir å komme i gang med Statskraft-verkenes anlegg i rett tid. Skal det lykkes, må vi starte markarbeidet ved Kobbelv i 1981, og ved deler av Breheimen og Svartisen-prosjektene i 1983.

Energimeldingen slår klart fast at vår energipolitikk skal utformes og styres på basis av overordnede samfunns mål. Det blir poengtert at tilgang på energi er en helt nødvendig forutsetning for økonomisk vekst. Det er nettopp tilgang på nok energi i tillegg til avansert teknologi, arbeidskraft og kapital, som har vært avgjørende for utviklingen av vårt velstandssamfunn. Men, samtidig peker Regjeringen på at det nå er spesielt viktig å komme fram til en samfunnsøkonomisk best mulig utnyttning av de energiresurser vi tar i bruk. Energiøkonomi blir med andre ord bekreftet som et hovedelement i norsk energipolitikk. Det legges dessuten opp til en bred energiforskning der bl.a. alternative energikilder, som bølger og vind, har funnet en naturlig plass. ●●●

Det viste seg igjen at en energidebatt i vår nasjonalforsamling i stor grad dreier seg om elektrisitetspolitik, og da igjen om vannkraft. Det betyr ikke at oljen er av underordnet betydning. Den dekker tross alt noe over halvparten av vårt energiforbruk. At den ikke ofres så stor oppmerksomhet i dagens energidebatt skyldes ganske enkelt at vi har olje nok i Nordsjøen for minst 100 år framover, og når krybben er full bites som kjent ikke hestene. Regjeringen peker likevel på at det er viktig å økonomisere med bruk av olje fordi det kan bli knapt om olje i verden. Og selv om Norge er nettoeksportør, bør våre innenlandske priser på oljeprodukter fortsatt baseres på verdensmarkedets priser.

Den som har privatbil, eller bruker parafin eller olje til oppvarming, har saktens merket det. ●●●

Stortingets positive behandling av Regjeringens energimelding var en viktig begivenhet. Den gir et solid politisk fundament for energipolitikken framover. Den ga for eksempel det klare budskap at kraftbehovet i årene som kommer skal dekkes, og det skal i hovedsak dekkes ved hjelp av vannkraft. Stortingsflertallet ga et klart signal om at krafttilgangen i 80-årene skal sikres både for den alminnelige forsyning og for den kraftintensive industri. Riktignok blir tilgangen til kraftintensiv industri rasjonert ved at den blir begrenset til 31 TWh i 1985 og til 34 TWh innen 1990, sammenlignet med ca. 30 TWh i 1980. ●●●

Spørsmålet om å konsesjonsbehandle et større varmekraftverk i Oslofjordområdet ble møtt med så klar motstand at NVE har lagt disse planene bort. Om det i de nærmeste år blir aktuelt å planlegge et større varmekraftverk noe annet sted i landet er også høyst tvilsomt. Med den negative innstilling det var i Stortinget til større varmekraftverk, er det nå naturlig å basere nødvendig tørrårsreserve i 80-årene på import av varmekraft fra Danmark og Sverige. Med den gode kraftbalanse Sverige nå ventes å få i denne perioden, og muligheten for fortsatt kraftimport fra Danmark, er en slik løsning fullt mulig. ●●●

Det program som skal legges til grunn for planlegging og utbygging av ny krafttilgang er følgende: I

tillegg til den fastkraft vi disponerte pr. 1. januar 1980, skal ytterligere 23 TWh være i produksjon innen 1990. Av disse 23 TWh var 10 TWh under utbygging pr. 1. januar 1980. Nye 7 TWh skal ifølge energimeldingen komme fra større vannkraftprosjekter, 2 TWh fra småkraftverk, mens vi skal få til sammen 4 TWh fra opprusting av eldre verk, bedret samkjøring, varmekraft i industrien og foredling av tilfeldig kraft gjennom økt tørrårsreserve. Nå var tilskuddet på 2 TWh fra småkraftverk basert bl.a. på den forutsetning at slike prosjekter kunne fremmes ved en forenklet konsesjonsbehandling. Dessuten mente en at de var lite kontroversielle, fordi miljøproblemene ved små anlegg var beskjedne. Disse forutsetninger har hittil vist seg ikke å holde. Det er derfor nå klart at en tilgang på 2 TWh fra småkraftverk innen 1990 er urealistisk. Denne posten må reduseres med minst 1 TWh. Den eneste post i utbyggingsprogrammet det er grunnlag for å øke er større vannkraftprosjekter, som bør økes fra 7 til 8 TWh.

Et hovedspørsmål blir så om de 13 TWh som pr. 1.1.1980 ikke var konsesjonsbehandlet, kan komme på nettet i rett tid. Jeg tror ikke at selv de som har de beste forutsetninger for å svare på dette tør si hverken ja eller nei. Det er så mange bremseinnretninger i den offentlige beslutningsprosess i dag at det er umulig å ha sikre meninger om framtiden. Vi får bare fra NVE's side gjøre det vi kan for at utbyggingsprogrammet skal bli fulgt, inntil Storting eller Regjering eventuelt gir nye direktiver. En del av vår innsats blir å komme i gang med Statskraftverkenes anlegg i rett tid. Skal det lykkes, må vi starte markarbeidet ved Kobbelv i 1981, og ved deler av Breheimen og Svartisen-prosjektene i 1983.

Sigmund Larsen

Europas første kraftledning med limtremaster i Orkdalen?

Av Tore Olav Sandnæs

Kraftverkene i Orkla bygger en 41 km lang dobbel 132 kV-ledning mellom Grana kraftverk og Orkdal transformatorstasjon hvor alle de ca. 200 mastene er av limtre. Tidligere har kun enkeltstående master eller få master i en kraftledning, vært av limtre.

Alternativet til limtre var i dette tilfelle master av stål. Byggherren vurderte imidlertid på et tidlig stadium limtre som aktuelt materiale, da det prismesig kom gunstigere ut. Samtidig kom en fram til et mastebilde som estetisk var tilfredsstillende, og ikke minst fordi det kunne trekkes inn lokale bedrifter, ble det vedtatt å bruke limtre.

Landskapsestetisk sett har mastene positive sider. De har et enkelt mastebilde med en god visuell tyngdefordeling. Mastene er kreosotimpregner og de store stålbeslagene er malt i en matt mørk farge.

For å spare areal valgte KVO denne mastetypen som gir forholdsvis høge master; opptil ca. 20 meter over bakken. Tracéen går gjennom en blanding av forskjellige skogstyper, myr og berører også snaufjellet oppe i ca. 600 m.o.h.

Entreprenøren som reiser mastene har på dager med godt vintervær, reist 2 master pr. dag. Til dette brukes da 7 mann fordelt på 2 lag, et tilrettelegingslag og et mastereisingslag. De

disponerer 2 lassbærende skogsmaskiner hvorav den ene har påmontert ei kraftig høgtløftende kran. Entreprenøren som har lang erfaring med stålmaster, mener at disse limtremastene grovt sett kan reises på halvparten av tida som går med til reising av stålmaster og da med bruk av like mange mann og maskiner.

Data forøvrig er innhentet fra overing. Asbøll og avd. ing. Wahl ved Kraftverkene i Orkla:

Byggetiden for ledninger er noe over ett år. Ledningen er en dobbeltledning $2 \times 3 \times \text{FeAl}$ nr. 300 – 54/7. Den er dimensjonert for 8 kg is/m og 50 sekundmeter vind. Det går med gjennomsnittlig ca. 14 m³ ferdiglimt trevirke pr. mast. I tillegg ca. 3 tonn stål. Total vekt er mellom 12 og 17 tonn pr. mast.

Når det gjelder levetid og vedlikehold er disse mastene av KVO vurdert til å være fullt på høyde med vanlige stålmaster.

Til å produsere en limtremast går

Limtremast under montering.

det med ca. 5 – 10 % av den energien som må til for å produsere en stålmaster.

I forbindelse med Orklautbyggingen vurderes det også å bruke limtremaster som H-master, mellom Brattset kraftverk og Grana kraftverk. Disse vil KVO forsøke å reise uten bruk av fordyrende betongfundamenter.

Bruk av limtremaster i kraftledninger er et arbeid foreløpig i startfasen og vurderingene som legges til grunn blir fra mange hold utsatt for sterk kritikk. Jeg tror imidlertid at limtremastene har kommet for å bli og vil også bli en konkurrent både til stålmaster på de store overføringsledningene og til de små mastene av rundtømmer. Mastene vil i tida framover komme til å gjennomgå en sterk utvikling. Resultatet blir slankere master, mere prefabrikasjon, enklere montering hvor bl.a. betongfundamentene vil forsvinne, osv.

KVO har her utført et meget prisverdig arbeid ved for det første, å tenke i nye baner og ikke minst viktig, sette nytenkingen ut i praksis. Jeg håper flere ledningsutbyggere fjerner skylappene og følger KVO's eksempel.

Det ventes enklere monteringsrutiner i fremtiden, bl.a. vil betongfundamentene forsvinne.

God film om livet i regulerte vassdrag

NVE's natur- og landskapsavdeling har nylig presentert sitt seneste filmprodukt – «Liv i regulerte vassdrag. Terskelprosjektet».

Premieren fant sted i «Speilsalen» i Middelthuns gate i Oslo under nærvær av bl.a. en engere krets av «bidragsyttere» i form av vitenskapelig ekspertise fra ymse institusjoner og læreanstalter. Den etterfølgende meningsveksling ga en klar pekepinn – et godt resultat, en vellykket film hadde det blitt. Noe å få forstand av enten den sees gjennom faglige eller ikke-faglige briller. Dessuten var den av teknisk god kvalitet, etter vår forstand. Den åborfiskende familien, gjennomgangsfigurene, i sommervann og naturskjønne omgivelser utgjorde et fiffig poeng, nesten en liten genistrek som med klok hånd var styrt utenom en nærliggende overdrivelse. Det var tross alt det belærende og opplysende mål det var siktet mot – og ble truffet midt i blinken!

Fagsjef Knut O. Hillestad hilste de fremmøtte velkommen og orienterte om filmens bakgrunn og hensikt.

Limnolog Pål Mellquist, VN, har ledet Terskelprosjektet som ble startet opp i 1975 etter initiativ fra Vassdragsdirektoratet. Det er et samarbeidsprosjekt mellom Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk, universitetene i Oslo og Bergen og NVE – Vassdragsdirektoratet.

Målsettingen var å klarlegge de økologiske endringer som finner sted i rennende vann ved reguleringer og terskelbygging. På grunnlag av de resultater prosjektet fremskaffer skal det så lages en betenkning om hvorledes fremtidige tiltak bør være for å styre utviklingen i de regulerte vassdrag i ønsket retning.

Filmen, som er laget i samarbeid med Zenith-Film A/S Scandinavia er på 37 minutter. Filmen tar for seg litt om filosofien bak terskelbyggingen, om den bygningstekniske utførelse av terskler, om biologiske prinsipper i rennende vann, næringskjeder, forskjellige dyresamfunn o.s.v. Det er lagt stor vekt på å presentere det nitide

forskningsarbeid som ligger bak moderne biologisk forskning, og filmen bør, etter vårt syn gi et balansert inntrykk av hvorledes biologisk viten innsamles og benyttes i denne sammenheng.

Pål Mellquist har all ære av manuskriptet, en vesentlig del av utformingen av filmen og opplegget for øvrig. Den blir å få utlånt ved Statens Filmsentral og Opplysningsfilm.

Sverre Skara

Noen av Terskelprosjektets medarbeidere på prøvefiske i Hallingsdalselva.

Om de runde år

Av Ole Dyrdaahl

Våren 1920 vedtok Stortinget å samle en rekke til da spredte arbeidsoppgaver på vassdrags- og elektrisitetsområdet under et Hovedstyre for Vassdrags- og Elektrisitetsvesenet. Offisielt trådte imidlertid hovedstyret først i virksomhet 1. mai 1921.

Bladstyret for Fossekalen ønsker å markere denne begivenheten, og har besluttet å utgi et temanummer i tilslutning til sekstiårsjubileet 1. mai 1981.

Siktemålet er herunder å fremstille noen av de viktige og sentrale trekk man er opptatt av og som har preget NVE og avdelingen før i tiden. Etatens historie og utvikling både før og etter hovedstyrets opprettelse er ellers inngående beskrevet i boken «Elektrisitetslandet Norge», som ble utarbeidet til femtiårsdagen i 1971. Et sammendrag finnes også i NVE's årsberetning «Vår virksomhet 1970».

Som et apropos til denne milepælen, la oss i mellomtiden se på spørsmålet om runde tall i etaten for øvrig, de personlige eksklusive. Fristende er det likevel å nevne det sammentreff at nåværende og forrige generaldirektør samt ett av hovedstyremedlemmene runder de 60 nært opp til hovedstyrets.

Fra tid til annen hører man om, eller kan se i Fossekalens spalter, at enkelte kraftverk fyller år, det være seg 50, endog 60, eller mere beskjedent – 25 år. For dem som er direkte berørt og deltar i slike feiringer, har saken selv sagt spesiell betydning. Men det forhindrer jo ikke at det også er en rekke andre i etaten som føler for slike begivenheter. Praten går gjerne rundt omkring, og man blir del i virksomhet utenom de nære omgivelser, hører om formidabel innsats i gamle dager, samhørighet skapes, tradisjonsfølelser vekkes osv.

Det er mulig at også andre enheter innen NVE markerer slike runde tall – i så fall i det stille, for man hverken hører eller ser mye om det. Et hederlig unntak utgjør dog Hydrologisk avdeling, som feiret sitt 75-års jubileum på skikkelig måte for vel ti år siden. Avdelingen presenterte til og med et temanummer i Fossekalen – se nr. 2/1970. Min honnør til Otnes, som synes å ha skapt en god korpsånd.

Hva var så grunnlaget for opprettelsen av Hydrologisk avdeling i 1895? Den fikk nemlig først avdelingsbetegnelse i 1907, da «Vassdragsvesenet» oppsto. Jo, Hydrologisk avdeling tok sitt utgangspunkt 12 år før dette, da «midler ble stillet til rådighet og det ble ansatt en avdelingsingeniør som hovedsakelig skulle forestå systematiske undersøkelser av våre vassdrags hydrologiske forhold».

Legger vi samme prinsipp til grunn for etaten for øvrig, vil mange interessante spørsmål kunne stilles. Man finner avdelinger hvis opprinnelse må søkes langt tilbake i tiden – inn i Kanalvesenets tidsepoke, andre oppsto i «Vassdragsvesenet's» periode, eller innen rammen av administrasjonsordningen 1920, ordningen av 1960, endog ved organisasjonsendringer i de senere år. Men det tar ikke lang tid før

selv de yngste kan feire sitt 1/4 århundre om så ønskes.

Noen avdelinger er relativt enkle å tidfeste, andre kan by på problemer. Eksempelvis ble Elektrisitetstilsynet etablert ved lov av 16. mai 1896, og vil således i 1981 være 85 år. Ved samme lov ble også opprettet en Elektrisitetskommisjon, som bl.a. skulle uttale seg om forskrifter for elektriske anlegg og om de anlegg som trengte konsesjon, samt være departementets konsulent i spørsmål av elektroteknisk art. Det synes naturlig å trekke linjer herfra direkte til avdelinger i Elektrisitetsdirektoratet med sammenfallende oppgaver.

NVE's formentlig eldste avdeling, Forbygningsavdelingen, synes organisasjonsmessig benevnt som avdeling (Anleggsavdelingen) i 1907. Imidlertid må en vel langt inn i Kanalvesenets barndomstid for å fastslå opprinnelsen. Forbygningsarbeider m.v. fikk fra tidlig av en sentral plass i Kanalvesenets virkeområde. Planer og utredninger ble utarbeidet, men det skulle gå lang tid før de kom til utførelse. Først i 1834 ble midler av betydning stillet til rådighet for slike arbeider. – Er dette et årstall å gå ut fra? Eller kanskje 1847, da Kanaldireksjonen ble skilt ut fra de andre vesener og Kanalvesenet ble et virkelig vassdragskontor. Det er imidlertid grunner som taler for at man bør søke helt til starten på «vassdragsadministrasjonen» – dog neppe til «Canaldirectionen's» opprettelse i 1804, idet dette var en dansk institusjon i København, hvis oppgave nærmest var begrenset til foreløpige planer for kanalanlegg. I 1813 derimot oppsto det en egen myndighet for behandling av vassdragssaker i Norge. 8. mars 1813 ble nemlig den første Kanal- og havneinspektør for Søndenfjeldske Norge utnevnt. Personlig er jeg tilhenger av denne dato som utgangspunkt for Forbygningsavdelingens opprinnelse. Skulle dette synet vinne gjenklang, ville avdelingens alder i 1981 være respektable 168 år.

Noe enklere er det å stedfeste Vassdragsavdelingens grunnlag, sannsynligvis fra 1909, da det ble bevilget

Førstekonsulent Ole Dyrdaahl.

Startskuddet har gått

Utvalget som skal gjennomgå NVE's organisasjon, har nylig avviklet sitt første møte. Det fant sted i Hovedstyrets møterom i Middelthuns gate i Oslo. Dermed er altså startskuddet gått for den vurderingsprosess som skal legges til grunn for vårt fremtidige «utseende» – et samlet vesen som i dag eller splittet og oppdelt. I øyeblikket er det ingen som vet hvordan det kommer til å ende. Den som lever får se, heter det.

Fossekallen var på plass og forevige dette, skal vi si, historiske øyeblikk, og på bildet sees fra venstre: Sjefingeniør Jørgen Sørensen, underdirektør Erling Diesen, ekspedisjonssjef H.-L. Dehli, rasjonaliseringsdirektør Leif Skare, elektriker John Erik Eriksen, sorenskriver Bodil Aakre, byråsjef Gunnar Hanssen, fylkesmann Lars Leiro og departementsråd Erik Himle. Av disse er følgende medlemmer av utvalget: Lars Leiro (formann), Leif Skare, John Erik Eriksen, Bodil Aakre og stortingsrepresentant Haldis Havrøy, som var fraværende på det første møtet. Jørgen Sørensen og Erling Diesen utgjør utvalgets sekretariat.

penger til en Kontoravdeling og en Kontrollavdeling, hvis oppgaver omfattet behandling av konsesjonssaker og kontroll med vassdragsanlegg. Året etter, i 1910, ble Vannfallsavdelingen opprettet. Denne ble tillagt oppgaver som å forberede innkjøp av vassfall for statens regning, forestå oppmåling og beregning av statens vassfall, og utarbeide planer for utbygging av disse. Følger man senere oppgavefordeling på dette område gjennom Fossedirektoratet, senere Kraftverksavdelingen, ender man opp i Bygningsavdelingen, som først ble etablert i 1949. Vil det ikke da være rimelig å trekke den konklusjon at Bygningsavdelingen har sin opprinnelse i 1910, og på samme måte at Elektroavdelingen kan tidfestes fra 1913, alternativt 1919, da det ble bevilget penger til å dekke opp behov for sakkyndighet på det elektrotekniske område.

Et annet typisk tilfelle utgjør Drifts-avdelingen, vel dermed også Produksjonsavdelingen. Avdelingens røtter kan i første omgang tidfestes til 1926, da eget Driftskontor for statens kraftverker kom til. Bør man nøye seg med det? Eller kanskje ikke? Drift av statens anlegg var i virkeligheten et stridsspørsmål under arbeidet med instruksen for hovedstyret i 1920/21.

Striden resulterte i at denne oppgaven ble fordelt til Elektrisitetsdirektoratet de første fem årene. Organisasjonsmessig løsning ut over dette kjenner jeg ikke til. Men det ville ikke forundre meg om en nærmere vurdering kunne slå fast at Drifts (Produksjons-) avdelingens start var sammenfallende med hovedstyrets.

På denne måten kunne man ta for seg avdeling (enhet) for avdeling (enhet). Mine antagelser og slutninger foran er imidlertid basert på relativt enkelt tilgjengelige kilder. Søker man dypere i kildematerialet, kommer man kanskje frem til avvikende resultater – dette spesielt hvis de organisasjonsmessige forutsetninger ikke holder mål.

Mitt foreløpige arbeide bør derfor videreføres, slik at avdelingenes virkelige identitet kan bestemmes. Jeg kan tenke meg at noen besitter tilstrekkelig nostalgisk nysgjerrighet til å ta fatt på oppgaven. Sluttresultatet vil i tilfelle kunne interessere de mange, om ikke annet så for muligheten til markeringer som da ville by seg. Under enhver omstendighet vil Fossekallen kunne stille spalteplass til rådighet.

Jeg sier lykke til og god jakt på de runde tall.

Verdens største

NVE-Statskraftverkene har nylig, i Sima kraftstasjon i Eidfjord, satt i drift verdens største peltonturbin når det gjelder ytelse. Aggregatet har en avgitt effekt på 310 MW (310 000 kilowatt). I løpet av april inneværende år vil et like stort aggregat bli satt i drift, og kraftstasjonen, som består av 4 aggregater, er dermed ferdig utbygget.

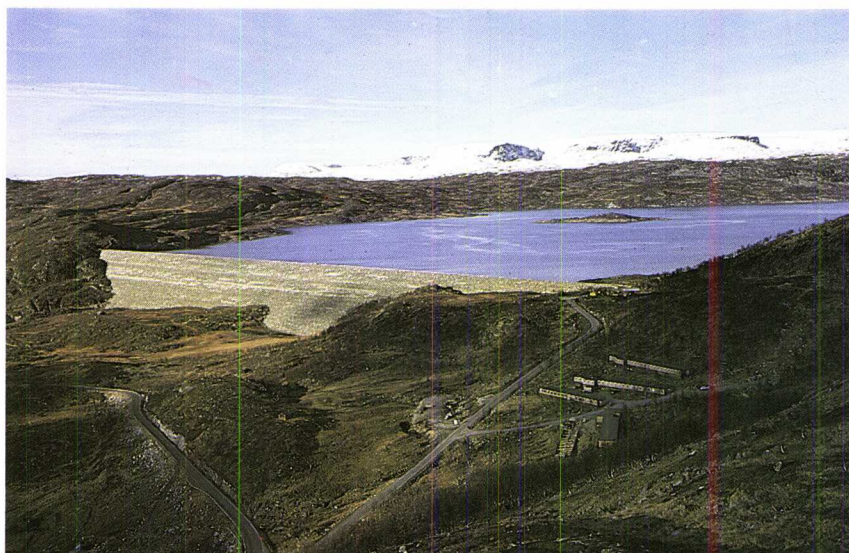
Det første aggregatet på 250 MW kom i drift i mars 1980, og et lignende i mai samme år. Kraftstasjonen vil altså få en samlet ytelse på 1.120 MW, og den vil årlig produsere 2400 GWh (2400 mill. kWh) fastkraft.

Mekaniske og elektriske hovedkomponenter i kraftstasjonen er produsert i Norge. Således er alle fire turbiner levert av Kværner Brug A/S. De to første generatorene ble levert av National Industri A/S, mens Norsk Elektrisk & Brown Boveri (NEBB) har levert den som nå skal settes i drift og den som startes i april.

Full klaff for EDB

ga 96 % i Sysenmagasinet

Sima kraftstasjon (Eidfjord Nord) består egentlig av to kraftstasjoner. Lang-Sima ble satt i drift i fjor. Sy-Sima kom i kommersiell drift ved månedsskiftet februar/mars og MED NESTEN FULLE MAGASINER, hvilket er av stor økonomisk betydning. Praktisk bruk av EDB var et viktig hjelpemiddel til å oppnå dette.

Sysenvatn, september 1980.

Det nærmer seg! Allikevel, ennå 10 m igjen til fullt magasin.

Det er bra med sunn skepsis til slavisk bruk av EDB-modeller. Men denne skepsisen må ikke være så stor at man avskjærer seg fra den praktiske nytten man kan ha av en fornuftig bruk av EDB.

Da Sy-Sima ble satt i drift, manglet det kun ca. 5 % på total fylling, og vi synes derfor det er hyggelig å fortelle om mange års bruk av EDB i forbindelse med terminplanen. Samarbeidet mellom detaljplankontoret (SBP) og generalplankontoret (SBG) startet allerede i 1975 da Haakon Kyrkjeeide skaffet dataene og Thore Jarlset laget simuleringsmodellen. Simuleringsresultatene ble brukt for å vurdere forskjellige terminplanalternativer mot hverandre kostnadmessig og inntektsmessig (hvor mye lagret energi når Sy-Sima settes i drift). Modellen tok hensyn til tapping p.g.a. Vøringfossen, og på daværende tidspunkt måtte man bruke tilsigstatistikk alene.

Etter at magasinering i Sysenvatnet tok til 4.2.80, ble EDB-programmet kjørt regelmessig og oppdatert ved

Sima kraftstasjon, oktober 1980.

Sett mot adkomsttunnel. Lang-Simas 2 aggregater a 250 MW er i drift. Sy-Simas 2 aggregater a 310 MW straks klar til prøvekjøring – adskilt fra Lang-Simas ved provisorisk «gjerde» på maskinsalgulvet.

hjelp av vannstandsobservasjoner. Fra våren 1980 kunne vi supplere tilsigstatistikken med det faktum at snømagasinet var betydelig mindre enn normalt. Norges geotekniske institutt, som er konsulent for Sysendammen, la restriksjoner på hvor raskt vannstanden kunne stige ved første oppfylling, og programmet ble videreutviklet for å kunne ta hensyn til dette. For den som skal bestemme restriksjoner, er det nyttig å kjenne de økonomiske konsekvensene.

Disse beregningene ble gjort for å bestemme «riktig» tidspunkt for tilbakeføring av Tinnhølen, som ble overført til Numedalslågen i 1942. På grunn av det beskjedne snømagasinet var det riktig å gjøre dette noe tidligere enn før antatt, og heldigvis gikk saksbehandlingen glatt i Miljøverndepartementet, Olje- og energidepartementet og Vassdragsdirektoratet. Fredag 8.8. var den store dagen da Tinnhølen kom «hjem» etter 38 års «fravær».

Definisjonen på «riktig» tidspunkt for tilbakeføring var at man hadde 65 % sannsynlighet for å kunne lagre vannet i Sysenvatnet (det vil si at i de 35 % våteste tilsigalternativene ville noe vann gå tapt fordi magasinet fyltes før Sy-Sima ble satt i drift). Begrunnelsen for dette kriteriet er at i Numedalslågen er energiutbyttet 65 % av utbyttet på vestsiden.

Om noen av leserne ønsker å bruke EDB-programmet til sitt vannkraftprosjekt, står vi gjerne til tjeneste med råd og vink.

*Oystein Myrset, SBP
og Erik Tøndevold, SBG*

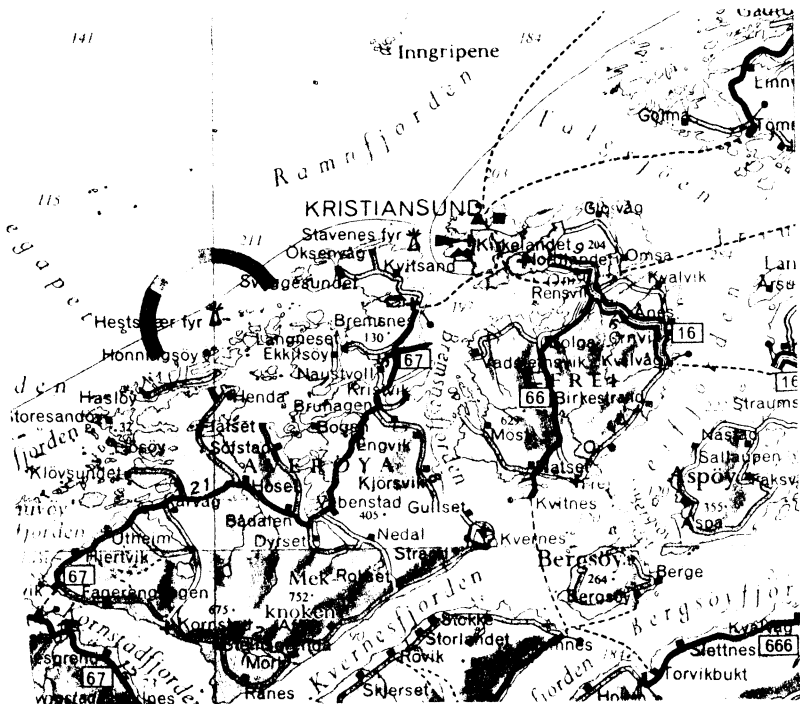
I gamle dager

FRA «KANALVÆSENETS HISTORIE» har vi sakset en befaringsrapport fra 1847 som forteller litt om hva våre kolleger i kanalvæsenet arbeidet med.

Transportvei over Smedevaageidet paa Averøen i Kværnæs

Smedevaageidet mellom Smedevaag og Kirkevaag er omtrent 3000 Fod langt og har en største Høide over halyflød Sø af 24 Fod. Fra Smedevaag stiger Terrænet temmeligt jævnt opad gjennom en noget kroget Slugt indtil høieste Punkt paa Eidet. Derpaa følger en 1700 Fod lang Myr med svagt Fald mod Vest, hvorefter Terrænet falder brattere ned mod Kirkevaagen. Fjeldet ligger, naar undtages under Myren, ikke dybt under Overfladen.

I 1847 befor Kanaldirektøren efter Amtmandens Anmodning Smedevaageidet og indberettede den 28de August s. A. til Departementet, at Lokaliteterne her ikke egnede sig for Anlæg af en Kanal, da Omkostningerne vilde stille sig urimelige i Forhold til Nyttens, som derved skulde oppnaaes, hvorimod det kunde tænkes, at en Jernbane til Transport af Baade over Eidet bedre vilde svare til Hensigten. I 1855 blev derfor Smedevaageidet opniveret og de nødvendige Boringer foretagne, og efter at Veiinspektøren den 6te Januar 1856 havde indsendt Rapport om disse Undersøgelser, afgav Kanaldirektøren den 27de Mai 1857 Forslag til en Hestebane, der, paa Grund af Terræforholdene, maatte gives Skraaninger af 1/30 i begge Ender. Omkostningerne, deri indbefattet én Vogn, kalkulerede han til Kr. 12 472,00.

Fotokonkurranse 1981

NVE og Samkjøringens fotoklubb innbyr herved til årets fotokonkurranse. Vi ber alle fotointeresserte å sende inn sitt bidrag.

Konkurranseregler:

1. Konkurransen er åpen for alle ansatte i NVE og Samkjøringen.
2. Klasseinndeling:
Bildene vurderes i 3 klasser, svart/hvitt og fargebilder papir, fargedias.
3. Format:
Papirbilder: Minste side 13 cm og største side 30 cm, helst montert på kartong.
Fargedias: Standardramme 5 x 5 cm.
4. Merking:
Bilder påføres tittel på baksiden, fargedias påføres tittel på kanten av rammen.
Deltakerens fulle navn og adresse legges i egen konvolutt som klebes igjen. Uten på konvolutten påføres bildenes tittel. Navnekonvoluttene blir ikke åpnet før juryen har bedømt alle innkomne fotos.
5. Innlevering:
Sende fotoene sammen med navnekonvolutt til Jan Kristiansen, rom 458 i Middelthunsgt. 29, Oslo 3 innen 10. april 1981.
6. Premier:
De tre beste i hver klasse får en liten påskjønnelse. De beste bildene blir presentert i Fossekalen så langt plasseren rekker.
7. Jury:
Bildene vil bli bedømt av en utenforstående jury.

Hilsen
STYRET

Million-prosjektet i Helgådalen

Etter at Forbygningsavdelingens distriktskontor i Trondheim har hatt styringen med prosjekter i Orkdal og Namdal (det siste prosjektet har til nå kostet i overkant av 36 millioner kroner), blir bygging av flomverk langs Helgåa i Verdal det viktigste prosjektet de nærmeste år. Helgå-prosjektet ble i 1975 kostnadsregnet til 8,5 millioner kroner.

– Arbeidene i Helgådalen vil gå over mange år. Hvor mange år det vil ta før vi kan avslutte, er selvsagt helt avhengig av bevilgningene. Skal jeg tippe, vil jeg si vi kanskje kan se slutten på det hele om 8–10 år, sier overingeniør Einar Knutsen, arbeidsbestyrer ved Forbygningsavdelingens Trøndelagskontor.

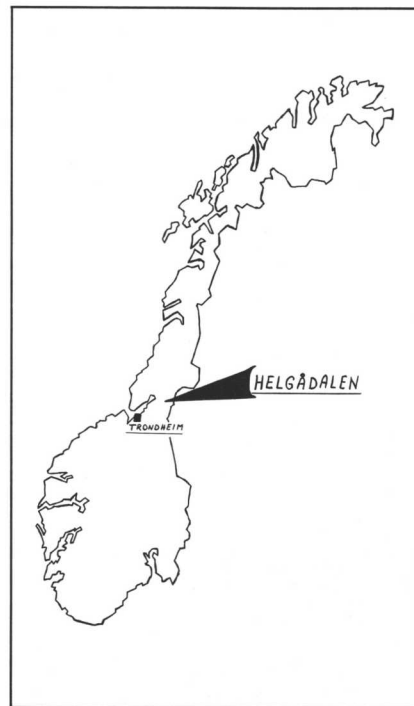
Sikringsarbeidene i Helgådalen skal gjennomføres for å hindre erosjon og minske skredfaren. Prosjektet har en lang forhistorie.

Helgåa brøt i 1893 nytt løp gjennom en leirrygg forbi en 30 meter høy foss, Herfossen. På kort tid senket elveløpet seg ved bakovergripende erosjon. I begynnelsen grov elva seg

ned i et trangt leie med nesten vertikale leirmeler. Etter hvert har skråningene ved stadige utrasninger slaket seg ut og utvidet elveleiet. Erosjon i sideretningen har senere ført til undergraving av skråningene. På grunn av den store høydeforskjell som plutselig oppstod mellom terrenget på siden og elva, har alle sidebekker og grøfter laget store erosjonsgrøper.

Helgåa har gravd seg ned i et trangt leie med bratte leirmeler på begge sider. Her ser arbeidsbestyrer Einar Knutsen på forholdene.

Helgådalen ligger i Verdal kommune i Nord-Trøndelag.

Stadig ras

Etter en del ras og glidninger i 1962 fikk Statens naturskade-fond henvendelse fra skadelidte i Helgådalen, vesentlig fra Røesgrenda, som ligger på sydsiden av elva. Naturskade-fondets styre engasjerte Norges geotekniske institutt for å foreta geotekniske undersøkelser for å få vurdert skredfaren og hvilke løsninger som burde komme på tale for Helgådalen.

Rapporten fra instituttet konkluderte med at det var vanskelig å fastslå om det var fare for vidtgående skred i dalen. Men de omfattende kvikkleireforekomstene skulle erfaringsmessig tilsi at områdene var utsatt. Man mente at forbygging av elva ville redusere faren for store utglidninger. En total reduksjon av elveerosjonen og en forbedring av skråningsstabiliteten mente man imidlertid bare kunne oppnås ved å heve vannspeilet til det opprinnelige nivå ved en dam i nedre ende.

Denne løsningen bød imidlertid på store tekniske problemer. Forbyg-

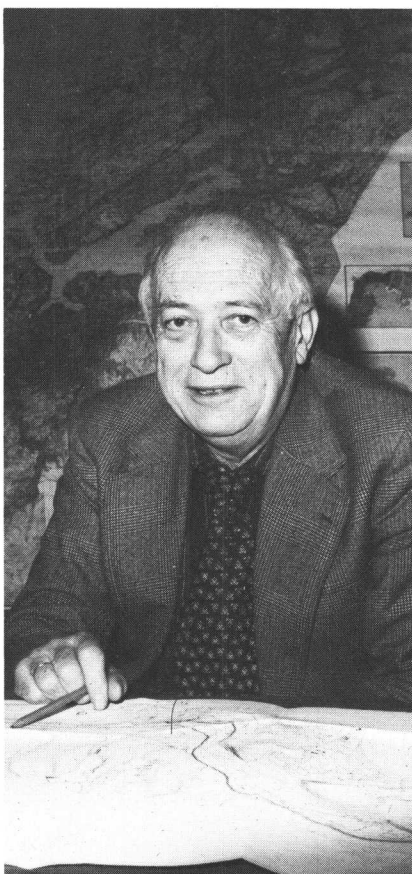
Norge samlet til ett «samkjøringsrike»

gingsavdelingen på sin side arbeidet med planer for det nødvendige forbyggingsarbeidet og sikringstiltak.

Plan fra 1975

Til slutt ble planene om å bygge en dam for å heve vannspeilet til det tidligere nivå, skrinlagt. Man ble enige om å satse på forbygging og sikring. I sommer startet arbeidene etter planer Forbygningsavdelingen la fram i 1975.

– I løpet av tiden etter anleggsstart i sommer har vi bygd 700 meter flomverk for å sikre skråningsfoten. Det gjenstår omlag 3,5 kilometer før prosjektet er fullført, forteller Einar Knutsen.

– Skal jeg tippe, vil jeg si vi kanskje vil kunne fullføre de planlagte forbyggingsarbeider i Helgådalen innen en periode på 8–10 år, sier overingeniør Einar Knutsen, arbeidsbestyrer ved Forbygningsavdelingens Trøndelagskontor.

Elverksjef Odd Korsmo (til høyre) foretar tilkoblingen til samkjøringsnettets under tilsyn av samkjøringsdirektør Rolf Wiedswang.

Formiddagen fredag 21. november ble Norge samlet til ett «samkjøringsrike» da Nord-Salten Kraftlag ble tilknyttet samkjøringsnettets. Dermed omfatter dette nettet alle deler av landet. Det er riktignok med svensk velvilje det er dekning for dette siden vårt samkjøringsnett er delt i to, og er bare sammenkoblet via det svenske kraftnettet.

– Jeg håper at vi nå skal slippe enhver form for strømrasjonering, sa elverksjef Odd Korsmo etter at tilkoblingen var foretatt. Nord-Salten hadde vinteren 1978/79 en meget streng rasjonering i motsetning til landet ellers. Hver abonnent fikk vinterstid en rasjonering på 35 % av årsforbruket. Den som brukte for mye måtte betale en straffeavgift på to kroner pr. kilowatt-time.

Samkjøringsdirektør Rolf Wiedswang ønsket Nord-Salten Kraftlag velkommen inn i Samkjøringen og la til at dette var en hyggelig markering av 10-års jubileet til organisasjonen.

Det som sikrer forsyningen av elektrisk kraft til de 7500 menneskene i dekningsområdet til Nord-Salten Kraftlag, er en 28 km lang kraftlinje som har kostet 31,5 mill. kroner. Linjen går fra Kjøpsvik til Ballangen. – For oss betyr også linjen at vi nå kan kjøre mer økonomisk da vi slipper å ha så stor reservekapasitet, sa elverksjef Odd Korsmo.

Øvre Glomma – hydraulisk helhetsvurdering

Glommens og Laagens Brukseierforening har bedt NHL vurdere tunnelutslag, falltapsforhold, sandtransport m.v. Dessuten skal man utføre eventuelle stabilitetsberegninger og svingeberegninger.

Ledninger og landskap

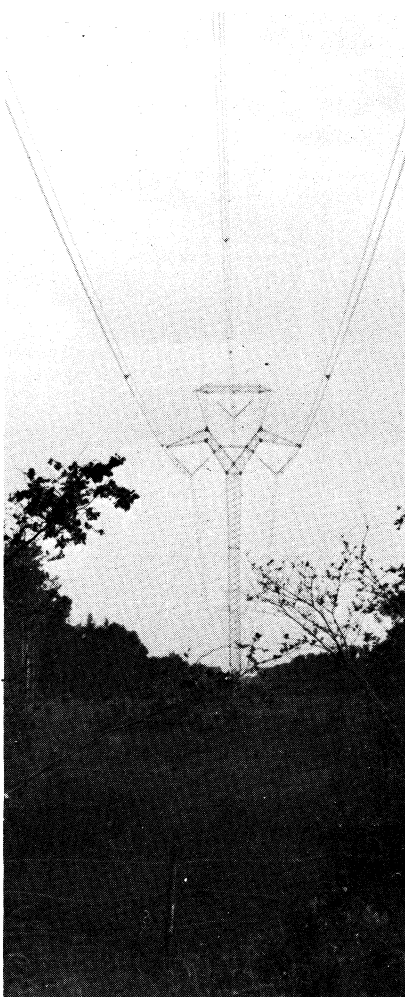
Av overing. K. Johan Warloe

Etter råd fra sin spesielle rådgiver, Lord Holford, har Central Electricity Generating Board, som er det engelske statlige «elektrisitetsvesen», bestemt følgende retningslinjer for trasévalg for kraftledninger:

- Unngå i det hele, hvis mulig, hovedområder av stor skjønnhetsverdi under den generelle planlegging av kraftledningen, selv om det skulle medføre at den totale linjelengde økes en del.
- Unngå mindre arealer med stor skjønnhetsverdi eller av vitenskapelig interesse ved avvikelser, forutsatt at dette kan gjøres uten å bruke for mange vinkelmaster, dvs. mer massive strukturer, som er nødvendig når kraftledninger skifter retning.
- Under ellers like forhold velges den mest direkte trasé uten skarpe retningsendringer og således med færrest mulig vinkelmaster.
- Hvor det er mulig velges bakgrunn av trær eller åser fremfor himmel, og når kraftledningen må passere en rygg i terrenget, beholdes denne bakgrunn så lenge som mulig og kryssing foretas fortrinnsvis når en fordypning i ryggen gir en beleilig anledning. Hvor en slik anledning ikke gis, krysses direkte, fortrinnsvis mellom belter av trær.
- Foretrekk moderate åpne trebevokste daler, hvor den synlige høyde av mastene reduseres, og synet av ledningen brytes av trær.
- Hvis landskapet er flatt og sparsomt bevokst, holdes høyspentledningen så langt mulig atskilt fra mindre ledninger og konvergerende ledninger, lavspentmaster og andre master, ledninger og kabler, slik at det unngås å skape et «ledningsvirvar».
- Innføring til bebygde områder gjøres gjennom industrisoner hvor det er slike.
- Når vakre bolig- eller parkområder berøres av ledningsfremføringen frem til understasjonen, undersøkes nøye kostnadene ved å gå til kab-

ling dersom det ikke dreier seg om ledninger for de høyeste spenninger.

Design av standard master utvikles i samråd med Lord Holford og The Royal Fine Art Commission. Spesielt lave master er utviklet for 400 kV kraftledninger for å unngå at mastetoppene bryter horisonten og for å gjøre det lettere å bygge kraftledninger nær flyplasser.

500 kV kraftledning i Minnesota.

I de Forente Stater har Federal Power Commission (FPC) beskrevet generelle kriterier for valg og effektiv utnyttelse av ledningstraséer i National Power Survey 1970:

- Naturskjønne områder, rekreasjonsområder og historiske områder unngås så langt det er mulig. Hvis det ikke er mulig å unngå slike steder, plasseres traseene i korridorer som er minst mulig synlige sett fra de områder hvor publikum ferdes.
- Sterkt skogbevokste områder, bratte skråninger og nærhet til hovedveger unngås hvor det er mulig. Langstrakte utsyn over kraftledninger som går på tvers av hovedveger, nedover daler, opp over høyder og åser er særdeles uønsket. Ledningene bør komme inn i og krysse disse områdene diagonalt.
- Rydding av traseene begrenses til det som er absolutt nødvendig, og overgangen til det ryddede område gjøres kurvet eller bølget og trimmes slik at det harmonerer med terrengets form.
- Små trær og vekster brukes i kanten av ryddebeltet for å skape en overgang mellom gras og høye trær.
- Overføringsledningene plasseres slik at de så langt det er mulig får en bakgrunn av terrenget og en naturlig dekning mot innsyn.
- Vegetasjon og terreng brukes for å skjule ledningene mot innsyn fra veger og andre områder hvor publikum ferdes.
- Der hvor det er nødvendig med atkomstveger, legges de i kurver eller diagonalt over ryddebeltet for å minske synsintrykket av dem.

Også FPC viser til at design av mastekonstruksjonene er en viktig faktor når det gjelder å forbedre inntrykket av kraftledninger. Materialer som brukes til å konstruere mastene og komponentenes farver bør så vidt mulig harmonere med de naturlige omgivelser.

Moderne mastekonstruksjon for 345 kV brukt av Northern States Power Company, (ved siden av gammel kraftledning).

Samtidig som disse enkle reglene er angitt, er det også gitt omfattende kommentarer som utdyper problemene omkring det å føre frem kraft til forbrukerne med minst mulig ulemper.

En kunne sikkert finne flere eksempler på systematisk oppstilling av regler for kraftledninger hvis en undersøkte andre lands praksis på dette området.

For oss er det lett å konstatere at vi her i landet ikke har skrevne, felles retningslinjer om hvordan kraftledninger best kan innordnes i landskapet. Men selv om retningslinjer mangler er det stor oppmerksomhet om dette spørsmål hos kraftledningsbyggerne. Det utføres uten tvil i de fleste tilfelle et samvittighetsfullt planleggingsarbeid på dette feltet.

Før det bygges kraftledninger må det søkes om konsesjon. Under konsesjonsbehandlingen blir den omsøkte trase befart og vurdert nøye med hensyn til landskapstilpassingen. Om nødvendig blir det pålagt å endre traseen.

Hensynet til landskapstilpassingen må imidlertid balanseres mot hensynet til jord- og skogbruk, andre næringer og interesser og private interesser. Konsesjonsmyndighetene er også pålagt å legge stor vekt på uttalelsen fra kommunestyret, den lokale selvråderett. Det er ikke alltid den traséen som har best tilpasning til landskapet som kan velges etter en totalvurdering.

Retningslinjer eller rettledning for kraftledningsbygging ville utvilsomt ha stor verdi her i landet også, av flere grunner. Jeg vil peke på to av dem:

- Det er mange mellomstore og små elektrisitetsverk som bygger kraftledninger, og som selv har vanskelig for å formulere en riktig målsetting på dette området og få gjenomslagskraft for den.
- Felles målsetting og retningslinjer for hele landet vil gjøre det lettere å få akseptert de nødvendige ledningstraséer hos grunneierne og de kommunale myndigheter.

Natur- og landskapsavdelingen i NVE har bebudet at den vil komme med «noe» i denne anledning. Det er å håpe at oppgaven kan prioriteres, slik at det snarest får nytte for de kraftledninger som det gjenstår å bygge her i landet.

Gaupne – forprosjekt på bobleanlegg

Ved en eventuell regulering av Jostedøla vil vintervannføringen øke og issituasjonen i Gaupne- og Lusterfjorden sannsynligvis endres. For NVE-Statskraftverkene har NHL vurdert mulighetene for å benytte bobleanlegg til å blande opp sjøvann i avløpsvannet fra kraftverket. Prosjektet omfattet ikke anleggstekniske aspekter, men bare om det var mulig å oppnå tilstrekkelig blanding ved hjelp av boblegardin ut fra et hydrodynamisk synspunkt.

30 år for Vassdragsvesnet

Avtroppende observatør tildelt honnørgave

Ved en enkelt tilstelning på Neiden motell og gjestgiveri ble Johan Jarva hedret av Vassdragsvesnet for lang og tro tjeneste.

Johan Jarva har siden 1947 vært observatør ved Neiden målestasjon og har daglig utført vannstandsregistreringen i Neidenelva frem til sommeren 1980. Under overrekkelsen av honnørgaven holdt statshydrolog R. O. Eknes en liten tale på vegne av Vassdragsvesnet, Hydrologisk avd., og takket Jarva for et pliktoppfyllende arbeide gjennom 33 år.

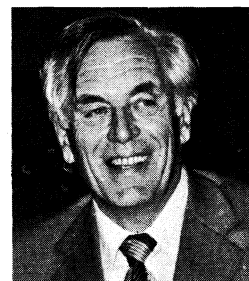
Johan Jarva som snart fyller 74 år, har nå overlatt observatørarbeidet til Otto Borissen. Vannstandsregistreringene i Neidenelva vil således fortsatt være i hevd innen Jarvas familie.

Johan Jarva.

«Da Hagavannet gikk ut»

Av J. Otnes

Flere steder i litteraturen finner vi omtaler av en stor oversvømmelse som fant sted i Gauldalen i året 1345 – tre år før Svartedauen. Den mest fyldige beskrivelse har professor Amund Helland og ingeniør i Kanalvesenet Helge Steen gitt i en lengre avhandling i 1895. Med denne som et vesentlig grunnlag vil vi forsøke å gi et lite sammendrag av katastrofen.

Det som hendte var at terrassene omkring gården Haga og plassen Kvasshyllan raste ut og fylte det trange dalføret nedenfor Støren. Leirmassene laget en dam på en 4 – 5 km's lengde langs dalføret ned til gården Hovin, og denne sperringen hadde en betydelig høyde der hvor dalen er smalest. Elven ble tørrlagt nedenfor, og ovenfor dammen dannet det seg en svær sjø som nådde opp til Bones på grensen mot Singsås. Omsider brast dammen, og en blanding av vann og leire flommet nedover dalen. Et stort antall mennesker druknet, både i den oppdemte sjøen og av flombølgen, som kom hurtig over dem som bodde nedenfor. Gaula skal ha fått sitt nåværende løp gjennom Gaulfossen etter denne hendelsen. Der skal den visstnok ha gått også en gang i meget fjern fortid.

Hvem har skrevet ned dette?

Man kan spørre seg selv, hvorledes kan det ha seg at vi vet dette? Hvorledes kan beretningen om denne hendelsen ha overlevd både Svartedauen og andre harde tider, da skrivekunsten ikke var vanlig utbredt blant nordmenn? Svaret er at vi også denne gang må søke bistand hos våre frender i Island for å bringe orden i vår historie. Der har man *Lagmannsannalene*, som er nedskrevet inntil året 1362 av Einar Haflidason. Han besøkte Trondheim i 1345, det samme året som skredet gikk. Disse annalene og flere andre islandske skrifter er behandlet av pro-

fessor *Gustav Storm*, og vi gjengir i oversettelse og sammendrag hva han meddeler. Han beretter at Haflidason blant annet skrev dette om hendelsen:

Høsten før kom den etterretning til Nidaros, at fem og tyve gaarde sank ned i jorden i Guldalen, saa at der ingen rest blev efter bygden, men flad sand og aur laa efter der, hvor bygden havde været.

I *Skálholtsannalene*, som er nedtegnet senest tre år etter skredet, finner vi denne omtalen av skredet (etter Storms oversettelse):

I Guldalen i Trondhjem hændte det, at elven Gula blev borte nogle (dage); men derefter gik der et skred, som var saa stort, at det fyldte dalen tversover og dæmmede elven Gula op, saa at en mængde mennesker druknede; men gaardene oversvømmedes, saa at de alle stod under vand, og alt fæ druknede. Siden brast dæmningen, og alt løb da udover sammen med elven. Da gik der mange flere gaarde og fæ med. Der ødelagdes ialt 48 gaarde, hvoraf nogle var hovedbol og nogle kirker. Man regnede, at næsten halvtredie hundrede mennesker satte livet til der, bønder med sine kvinder og børn, nogle prester og mange klerker, en hel del velstaaende folk og mange arbejdsfolk. Men man antager, at de veifarende folk og fattigfolk, som satte til, var ikke færre end de, som blev optæillet.

Dette hændte korsmessedag (14. september) om høsten. Man fant nogle lig, men meget faa blev bjerget i live, thi jorden og vandet slugte alt sammen, mennesker og gaarde. Der er nu senere blevet sandstrækninger og ødemarker, men først var der vand og bløite, saa at folk ikke kunde komme frem.

Det hevdes at raset ble utløst av et voldsomt regnvær som skapte flom også i andre vassdrag i Trøndelagen. I *Flatøyannalene* fortelles det om en flom i Orkdalen i 1345 som ødela flere gårder. Det er blitt antydning at dette kan være en feilskrift, og at det er Gauldalen det siktes til. Hvorom alt er, så er det vel rimelig at det var regn som var den direkte årsak til raset, og at dette regnværet ikke var begrenset til Gauldalen alene.

Gerhard Schøning har også en beretning om rasområdet i sin reisebeskrivelse fra 1775. Han påpeker flere interessante detaljer. I Aslak Bolts jordbok fra 1440 nevnes plassen Kvasshyllan, og det er i senere skrifter hevdet at denne plassen i gammel tid var en gård. Sagnet sier at Kvasshyllan var den største og beste gården i Støren, og at den har stått ubebygget siden Svartedauen. I *Øverlands norgeshistorie*, bind III, side 800, omtales Gauldalsrasen, og det sies her at den sjøen som ble demmet opp fikk navnet «Hagavannet». Folkene i dalen refererer gjerne til hendelsen med disse ordene: «Da Hagavannet gikk ut».

Hvilke beregninger kan vi gjøre i dag?

Helland og Steen hevder at det finnes adskillig materiale til hjelp for å finne fram til beliggenheten av raset i 1345, og de sier at det er enighet i Gauldalen om at dette gikk ved Haga, ca 3 km nord for Støren stasjon. Forfatterne forsøkte å beregne hvor store vannmengder som ble samlet i Hagavannet. Det er hevdet at man kunne ro opp til Bones, og de sier at vannstanden ved Haga derfor måtte være hevet ca. 33 m. Dette medførte at vannet

fikk en lengde på 14 km og et areal på 12 km². Volumet ble beregnet til 150 millioner m³. De gjorde regning med at Gaula gikk med stor flom, og at det ville ta bare 1 1/2 døgn å fylle magasinet. I annalene står det at vannet ble borte i noen dager.

Vi har i dag gode kart over området, og vi har også nivellement av Gaula. Vi har derfor et bedre grunnlag til en vurdering av Hagavannets størrelse enn det Helland og Steen hadde i slutten av forrige århundre, se illustrasjon med tekst.

Etter Hellands og Steens tid er det også tatt regelmessige vannstandsobservasjoner i Gaula. Det ble opprettet et vannmerke ved Haga bru i 1907, og det ble bygget en limnigraf i 1923. Det viser seg at ved middels flom vil det ta omtrent tre døgn å fylle et magasin på Hagavannets størrelse (200 x 10⁶ m³). Det behøver således ikke å være noen uoverensstemmelse mellom gammel beretning og beregninger av i dag. Vi

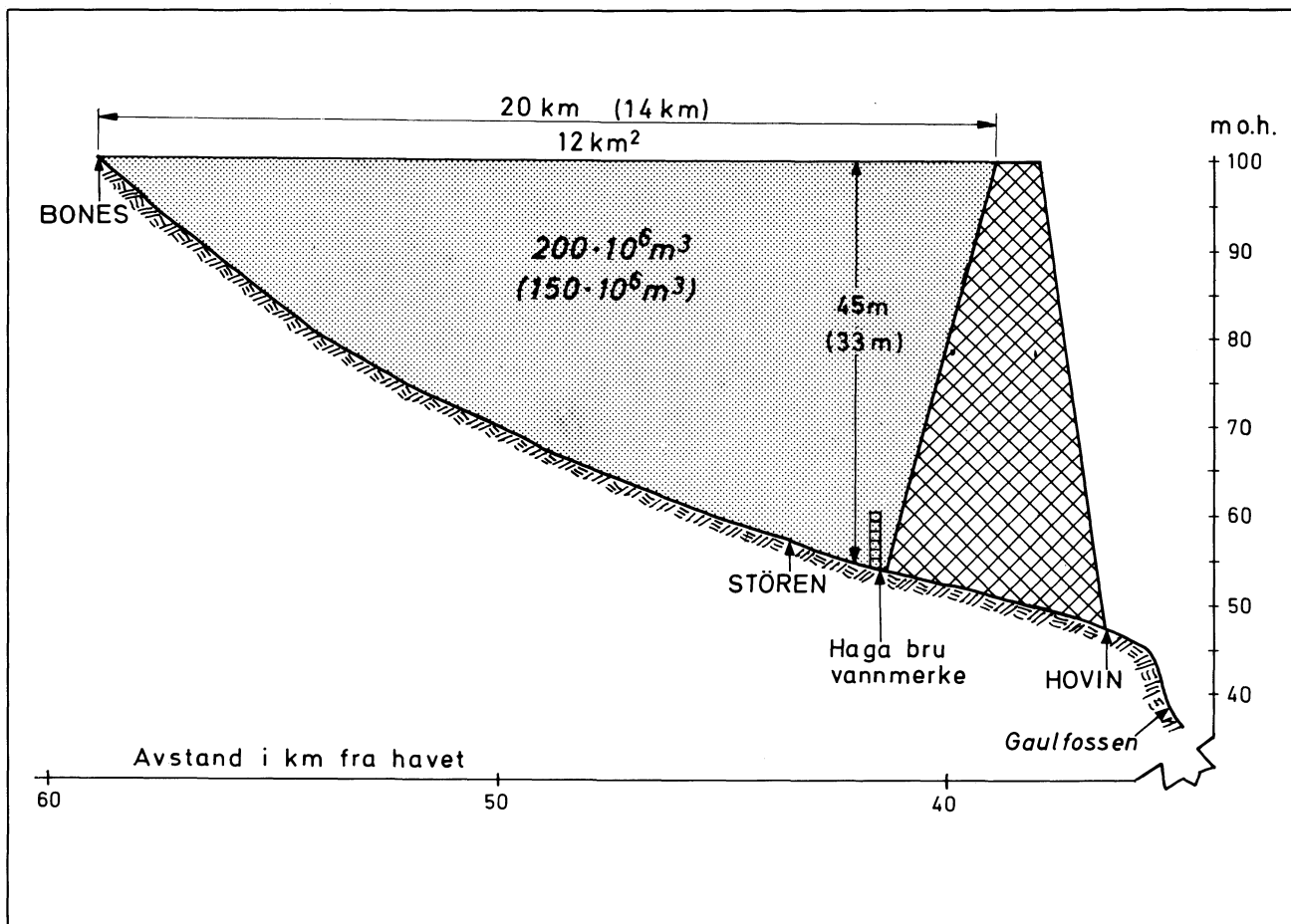
kan tilføye at med en riktig stor flom, som f.eks. 1940-flommen, kan vi fint få fyllingen unnagjort på ett døgn, men vi vil anta at det ikke er nødvendig med en slik stor vannmengde for å utløse et leirras som ellers ligger disponert.

Hva skjedde da dammen brast?

Det var store vannmasser som fikk avløp da dammen ble overtroppet og leirmassene gjennomskåret. Dette vannet kom i tillegg til det utvilsomt store tilsiget til Gaula på grunn av regnværet. Det ble blandet med leire fra dammen, slik at det var et stort volum leirsuppe som ble presset nedover dalen. Det heter i annalene at alt gikk ut med elven: ok liop ofan allt saman ok áin. Annalene sier også at det ble ødelagt noen kirker, og Øverland mener at flommen må ha rammet de nåværende bygder Horg og Flå, og at de tre kirkene Foss, Grinde og Flå nok har strøket med. Det beret-

tes at da skredet hadde demmet opp elven, slik at den ble delvis tørrlagt, så benyttet folk anledningen til å fange laks. Mens de holdt på med dette, så brast dammen, og mange omkom i flomvannet. Annalene sier at det totalt strøk med 250 mennesker, og at det i tillegg til dette var mange som ikke ble tallet opp. Man tallet blant annet ikke med fattigfolk den gangen.

Hele dalen nedover ble oversvømmet, men ødeleggelsene varierte nok noe avhengig av bebyggelse og topografi. Det er rimelig å anta at flombølgen ble flatet ut noe før den nådde fjorden ved Øysanden. Det hevdes at nedenfor Melhus skal elven ha blitt grunnere etter denne hendelsen, og ved Øye gård, ved elvens utløp, skal oversvømmelsene ikke engang ha ødelagt de gravhaugene fra hedensktid, som ligger like over elvens alminnelige vannstand. Men Øysanden fikk en betydelig tilvekst etter at Gauldalsraset hadde sunket til bunns.

Lengdesnitt av Hagavann med antatt rassperring fra Haga bru til Hovin. Vi har tegnet opplysningene fra Helland og Steen inn på NVE's nivellement fra 1935. Dette hjelpemidlet hadde ikke de to herrer til rådighet i 1895, og de hadde heller ikke

de gode topografiske kart som vi har i dag. Vi har tatt utgangspunkt i at vannet etter sigende gikk opp til Bones. Det oppgitte areal på 12 km² stemmer relativt bra med våre nye målinger, hvis vi antar at sperringens salpunkt lå litt nedenfor

Haga bru. Vannet var, som vi ser, noe lengre enn 14 km (ca. 20 km), og dybden nærmere 45 m like nedenfor Stören. Vi vil tro at volumet også var større enn de oppgitte 150 x 10⁶ m³. Et tall på bortimot 200 x 10⁶ m³ synes å være mer riktig.

USA-stipend for bygningsingeniører

«The Valle Scandinavian Exchange Program»

Henrik Valle ble utdannet som bygningsingeniør ved Norges tekniske høgskole (NTH) og emigrerte til USA i 1925. Han begynte å arbeide i et entreprenørfirma i Seattle og overtok dette i 1936. Firmaet har bl.a. bygget noen av bygningene på University of Washington (UW).

Da Valle døde i 1979, etterlot han 3 mill. \$ til et fond for utveksling av studenter mellom UW og Skandinavia. («graduate studies in Civil Engineering and related fields» NB! Civil = bygg). Det regnes med ti studenter av gangen hver vei.

Studieturen i USA (se nr. 1)

Etter å ha lest om dette i Aftenposten sist høst, var det nærliggende å følge opp under vår studietur til USA. Jeg skrev derfor til fondets bestyrer, dean Dale A. Carlson, UW. (dean = dekanus = valgt leder av et fakultet, i dette tilfellet «College of Engineering») og antydte at likheten mellom USA's nordvestkyst og Skandinavia tilsa at «water engineering» var midt i blinken for fondet og tilbød dessuten å holde en gjesteforelesning. Det kom straks et meget hyggelig svar.

Under oppholdet i Seattle var jeg sammen med Carlson to ganger, og vi snakket mye om denne utvekslingen. Hittil har han hatt mest kontakt med NIVA, fordi mange der er utdannet ved UW, og Arild Eikum er «affiliate professor». Jeg traff Eilen Vik (NIVA), en stipendiat som akkurat skulle til å avslutte sitt opphold i USA.

Studiekatalogen for UW viser at man ikke underviser i hydroteknikk, men at hydrologi, VAR-teknikk og generell vannressursplanlegging er aktuelle fag. Når det gjelder, «våre interesser, burde man også tenke på studier av laks og annen ferskvannfisk. Jeg spurte derfor Carlson om fondet kunne tenke seg en skandinavisk bygningsingeniør som supplerte sin utdanning ved «College of Fisheries».

Det viste seg at kombiutdannelse ikke var uvanlig ved UW, og man kaller det «inter-engineering».

Vår kontakt med Institutt for vassbygging, NTH

I det siste er det etablert nær kontakt, og på anmodning har vi sendt en liste med forslag til hovedfagoppgaver i særkurs hydroteknikk. Dessuten blir Fossekallen sendt direkte til hver enkelt særkursstudent, i alt 14 stykker. Dette er en klar oppgang fra i fjor, hvilket vi håper markerer en tendens til økt interesse for «vårt» fag. Også de som tar hydrologi særkurs får Fossekallen.

Sist høst var vi vertskap for en diplomkandidat (Erik Krog Christensen, som nå arbeider i konsulentfirmaet Sivilingeniør Elliot Strømme A/S). Vi syntes dette var så vellykket at vi har tilbudt NTH noe lignende også i år.

Kandidater for stipend

Carlson var meget opptatt av forbindelsen mellom universitet og praksis, og der burde våre interesser være sammenfallende. Jeg antyder derfor følgende opplegg for en stipendiat:

1. Særkurs ved Institutt for vassbygging, NTH 1981
2. Sommerjobb og diplom i NVE 1981
3. Praksis som sivilingeniør i NVE
4. Stipend ved UW.

Mange andre opplegg kan selvsagt også komme på tale, og interesserte kan få nærmere opplysninger av meg.

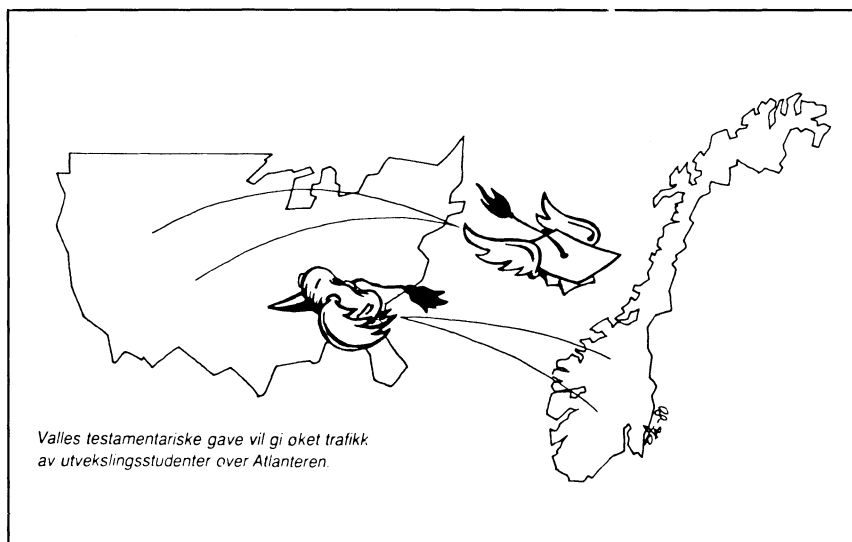
Oppdrag i utviklingsland

Det blir mer og mer vanlig med ingeniøroppdrag i utlandet, for eksempel i utviklingsland. Carlson presiserte at man må lære å se teknologi, miljø og kultur i sammenheng. Også derfor er studentutveksling viktig. Det utvikler vennskap over landegrensene og øker forståelsen for andre kulturer.

For skandinaver er det et nyttig bi-produkt å lære seg engelsk flytende.

En takk til Henrik Valle

Uten Valle hadde jeg aldri skrevet til Carlson, og uten Carlson hadde vi aldri truffet så mange interessante mennesker i Seattle. Dessuten tror jeg gjesteforelesningen hjalp til som «dør-åpner». Skulle jeg driste meg til å gi et råd til fremtidige USA-farere fra NVE,

«I beste mening»

I Fossekallen nr. 1 åpner redaktøren sin nyttårstale til NVE's folk med en oppfordring om å ta alt i beste mening. Ingen kan vel være uenig i et slikt fromt nyttårs-ønske/forsett. Derfor er det trist at redaktøren ikke greier å etterleve disse vakre ord særlig lenge. Bare få linjer senere kan han således ikke tiltro «en overingeniør i vårt vassdragsdirektorat» andre motiver enn det å framheve «egen fortrefelighet» når denne «strør . . . rundt håndet sine blåmerker over kollegers og andres fremstillinger.»

Redaktøren vet – eller burde vite – at den aktuelle saken ikke dreier

seg om «kolon her – komma der», heller ikke om ortografisk eller grammatisk usikkerhet. Såvidt jeg kjenner til, er redaktøren i besittelse av det eksemplaret av Fossekallen jeg tillot meg å korrigere. Han vil der lett kunne konstatere at det av rettingene neppe lar seg utlede noe som helst om hvem som er «flinke» eller «dumme», ettersom korreksjonene i alt vesentlig gjelder rene trykkfeil, – feil som alle og enhver må forstå ikke skriver seg fra manglende norskkunnskaper, men som rett og slett skyldes mangelfull korrekturlesning. Derfor var da også mitt eneste spørsmål da jeg leverte fra meg bladet: Leses det korrektur på det som tas inn? Spørsmålet står fortsatt åpent, – jeg kan ikke se at det i det hele tatt er berørt i redaktørens «leder».

Jeg er av egen erfaring smertelig klar over at det i praksis er nærmest umulig helt å få utryddet trykkfeildjevelen. Men etter de to siste nummerne av Fossekallen i 1980 å dømme, synes det for meg som om det i hvert fall i enkelte innlegg ikke har vært gjort særlig helhjertede forsøk på å komme ham til livs.

Blant de feilene jeg rettet er det sikkert også en og annen av ortografisk art. For en alminnelig leser vil det imidlertid være vanskelig å skjelve mellom de forskjellige feiltypene. En annen sak er at også slike feil vel burde kunne lukes ut ved en noenlunde skikkelig korrekturlesning.

Jeg må selvsagt beklage at jeg i min uvitenhet ikke gikk til redaktøren med mine besværelser, men mine kunnskaper om pressen og om god pressekikk er vel kanskje ikke særlig mye å skryte av. Derimot virker det faktisk noe eiendommelig at en redaktør, som skulle forstå seg bedre på slike saker, ikke gjør det ringeste forsøk på å oppklare de misforståelsene som her tydeligvis må ha oppstått under marsjen.

Helt til slutt vil jeg nevne at Fossekallen nr. 1 for 1981 i trykkfeilsammenheng var en god del bedre enn de to foregående utgavene. Likevel håper

jeg at redaktøren ikke tar det altfor ille opp om jeg ber om å få dette innlegget til korrekturlesning før det tas inn i bladet.

Anders Gudal

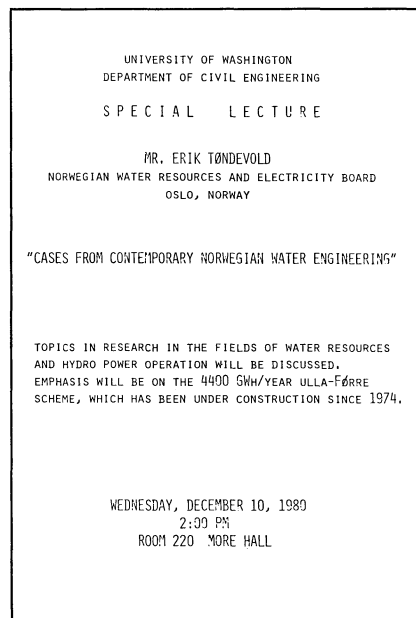
For å tilfredsstille overingeniør Anders Gudal, tillater vi å svare på hans eneste spørsmål: – Jo, det leses korrektur. To ganger på hvert nummer av bladet, men det må gå fort og uten å ha overingeniørens spesielle ønskemål når det gjelder norsk språkbruk for øyet. Det skulle bare mangle!

På enkelte kan det kanskje virke skremmende å lese om slik «perfeksjonisme». Vi finner det derfor på sin plass i denne sammenheng å si litt om Fossekallens synspunkter på stoff og presentasjonen av dette.

I bladets styremøter er det bl.a. slått til lyd for at Fossekallen ikke må bli for «profesjonell», for korrekt, da dette kan avholde etatens folk fra å fremkomme med meninger og synspunkter. Vi er ikke alle like dristige, men stevn bare fram på dialekt, riksmål eller nynorsk – med eller uten komma og kolon. Stilkarakterer ser vi bort fra. Det er hva vi bærer på i våre hjerter, hva vi brenner for, som skal fram, og dette har vi hevdet mange ganger så vel skriftlig som muntlig. Fossekallen skal være bladet med de åpne spalter – for alle, uansett «teknisk» nivå i uttrykksformene. Og, slik vil det fortsette, helst så feilfritt som mulig – naturligvis. Ingen ønsker noe annet.

En videre diskusjon om trykkfeil ansees å ha liten interesse for leserne, hvorfor vi foreslår punktum satt for den – ihvertfall her i bladet.

Red.

så er det at «beskjedenhet er ikke en dyd». Passive gjester er en ensidig byrde for vertskapet. Derimot med en forelesning får man anledning til å gjøre gjengjeld, og amerikanerne er stort sett meget interesserte og aktive tilhørere.

Erik Tøndevold

Glem ikke arbeidsmiljøutvalgenes rettigheter

Av konsulent Thor Johansen, AV

Bakgrunnen for denne artikkelen er et brev fra ledningsarbeiderne ved Fjernledningsområde 10 til arbeidsmiljø-/samarbeidsutvalget ved Rana-verkene (se faksimile).

Det vises her til «Felleserklæringen» i avtalen om medbestemmelse for arbeidstakere i staten og en uttrykker håp om at det med utgangspunkt i denne avtalen nå skal bli mulig for de ansatte å få innflytelse på beslutningsprosessen bl.a. når det gjelder trasévalg for nye linjer. Planleggingen av den nye 300 kV-linjen gjennom ledningsområde 10 trekkes frem som et konkret eksempel. Det er deres fremtidige arbeidsplass som planlegges og av den grunn er det av stor betydning hvilken trasé som velges, både fra et arbeidsmiljø- og driftssikkerhetsmessig synspunkt.

Det må imidlertid søkes konsesjon for å bygge en kraftlinje. NVE's organer skal vurdere og gi anbefaling i slike saker. I flere sammenhenger har konsesjonssaker blitt trukket frem som eksempel på en sak av politisk karakter som i følge hovedavtalen ikke skal omfattes av medbestemmelsesretten. Dersom denne oppfatning av konsesjonssakenes karakter blir retningsgivende tror jeg ikke det er hjemmel i avtalen om medbestemmelse for å få delta i beslutningsprosessen.

Jeg kan derimot ikke se at det skulle være noe i veien for å behandle en slik plan i arbeidsmiljøutvalget. Det vedrører utformingen av de ansattes fremtidige arbeidsplass og er da i seg selv en sak hvor arbeidsmiljøutvalget skal uttale seg. I arbeidsmiljølovens § 24 pkt. 2d) heter det at arbeidsmiljøutvalget skal behandle «andre planer som kan få vesentlig betydning for arbeidsmiljøet, så som planer om byggearbeider, innkjøp av maskiner, rasjonalisering, arbeidsprosesser, arbeidstidsordninger og forebyggende vernetiltak.»

Planer og utredninger om trasévalg m.v. i forbindelse med bygging av kraftlinjer bør på bakgrunn av dette forelegges det arbeidsmiljøutvalg som tar seg av driftsarbeidernes interesser til uttalelse, på lik linje med alle andre

Korgen, den 14.10.80

Til ARBEIDSMILJØUTVALGET/SAMARBEIDSUTVALGET
VED RANA - VERKENE v/form. K. Jørgensen

8646 KORGEN

Fra avsnittet "Felleserklæring" i hovedavtalen for arbeidstakere i staten vil vi sitere følgende:

"Partene er enige om at en slik medbestemmelsesrett, utøvd gjennom arbeidstakernes organisasjoner, bør gjelde på alle nivåer i en virksomhet og bør nyttes på en slik måte at arbeidstakerne så tidlig som mulig blir trukket inn i beslutningsprosessen". Sitat slutt!

Som kjent foregår det for tiden planlegging av den nye 400 kV-linjen (stamlinjen) gjennom ledningsdistrikt 10. Det er vi som skal utføre vedlikehold og reparasjoner på denne. Den vil bli en del av vår fremtidige arbeidsplass. Når det gjelder trasévalg for nye linjer er forskjellige organisasjoner og pressgrupper trukket med i beslutningsprosessen. Bare ikke vi, de ansatte, hvis arbeidsplass det dreier seg om. Å utføre reparasjoner på linjer under vanskelige forhold er belastningsfylt og farlig. Som situasjonen er i dag beveger vi oss ofte på grensen av det forsvarlige.

Om vi skal sammenligne våre arbeidsforhold med andre yrkesgrupper vil arbeidsmiljøloven bare fortone seg som en vits.

Det er uhyggelig å vite at såkalte naturvernorganisasjoner som har skaffet seg stor innflytelse, godt hjulpet av presse og NRK, og som angivelig arbeider for bedring av miljøer, i virkeligheten bidrar til å presse oss ut i helt uholdbare arbeidsforhold.

Vi vil også gjøre oppmerksom på at når det gjelder vedlikehold og reparasjoner av linjer er den fremste ekspertise nettopp å finne blant linjearbeiderne ved de forskjellige distrikter.

Det vil være uheldig for ikke å si katastrofalt om det skal bli bygget viktige linjer som kanskje kan bli liggende ute store deler av året.

På bakgrunn av hovedavtalen vil vi derfor påberope oss retten til å delta når sådanne beslutninger skal gjøres.

Ledningsarbeiderne ved
Fjernledningsområde 10 ved RANA -
VERKENE

instanser som uttaler seg om disse planene. Og jeg skulle tro at en uttalelse fra et arbeidsmiljøutvalg i denne sammenhengen vil måtte tillegges betydelig vekt av de politiske myndigheter dersom det fra et arbeidsmiljøsynspunkt er klare fordeler/mangler ved et eller flere av alternativene.

At arbeidsmiljøutvalgene uttaler seg om planer i forbindelse med kraftutbygging er heller ikke noe nytt. Ved planlegging av nye kraftstasjoner forelegges disse planene for det utvalg som er satt til å ivareta det fremtidige driftspersonalets interesser. Jeg tror derfor

det først og fremst er snakk om å formalisere arbeidsmiljøutvalgets medvirkning ved planlegging av nye kraftlinjer, d.v.s. å sikre at utvalget får uttale seg om planene. Ved at slike uttalelser får følge saken i dens videre behandling oppnår også de ansatte å komme frem med sine synspunkter.

Jeg håper imidlertid at også andre vil komme med synspunkter på denne saken, da det sikkert vil dukke opp flere saker i forbindelse med avtaleverket om de ansattes medbestemmelse som vil kreve nærmere drøftinger og avklaring.

Kommentar til T. Johansens innlegg

Den prosedyre som Kraftledningsavdelingen (SK) følger og har fulgt de siste ca. 10 år når det gjelder planlegging av nye kraftledninger vil fremgå av det følgende:

Fase 1 starter med innsamling av faktiske opplysninger, kart, planer o.l. fra de aktuelle distrikter. Det blir foretatt befaringer og det hender i en del tilfeller at personell fra den lokale driftsadministrasjon er med på befaringene.

Når tilstrekkelig underlag foreligger for traséforslag, sender vi ut «Traséforslag til forhåndsuttalelse». Denne går ut i ca 150 eksemplarer, til berørte kommuner, fylker, organisasjoner, sentrale myndigheter m.fl. Den går også til de fleste avdelinger i NVE.

Driftsavdelingen (SD) sender den til sine aktuelle driftsadministrasjoner. Det er da opp til disse å ta saken opp i de lokale arbeidsmiljøutvalg.

Det må etter min mening være helt naturlig og riktig at arbeidsmiljøutvalgene avgir uttalelse i forbindelse med «Traséforslag til forhåndsuttalelse» når det gjelder driftspersonellets arbeidsforhold, spesielt hvor det foreligger farlige og usikre slike. Denne uttalelse må da gå tjenestevei til SD og sammen med eventuelle egne kommentarer videre til SK. Her må uttalelsene sees i sammenheng med alle andre uttalelser som er innkommet i saken. Med disse som bakgrunn, og med sitt eget syn på saken, finner så SK frem til den trasé som Statskraftverkene går inn for.

I det aktuelle tilfelle faller SK's syn

sammen med det syn SD og arbeidsmiljøutvalget ved Ranaverkene har.

Fase 2 i prosedyren er den «Anmodning om vedtak» som Statskraftverkene sender Elektrisitetsdirektoratet på den fastlagte trasé. Dette direktorat innhenter uttalelser fra kommuner, fylker, organisasjoner m.fl. I denne fasen kommer ikke Statskraftverkene og arbeidsmiljøutvalgene inn i bildet igjen uten at det kommer henvendelser fra Elektrisitetsdirektoratet om ny vurdering av anmodningen.

Dersom arbeidsmiljøutvalgene skal være direkte med i fase 2, som er Elektrisitetsdirektoratets ansvarsområde, er det en sak som må tas opp spesielt og behandles på et annet plan.

Rolf R. Johnsen

Det var en gang

Fra Harry Hansen i Glomfjord har vi fått tilsendt ovenstående bilde, som er tatt for over 60 år siden, nemlig i 1918 eller 1919. Han forteller at samtlige, både mennesker (voksne) og hester, arbeidet ved Glomfjord kraftverk på den tiden, men han er dessverre ikke helt sikker på alle navnene. Hvis det skulle finnes noen av våre lesere som drar kjennsel på en eller flere av de barske menn, er Fossekallen interessert i å bli underrettet om det.

Farvel til samarbeidsutvalgene – hva nå?

Av konsulent Thor Johansen

21. august 1980 ble det inngått ny hovedavtale for arbeidstakere i staten. Den trådte i kraft fra 1. september og inneholder bl.a. en egen del om de ansattes medbestemmelse. Denne delen avløser den tidligere samarbeidsavtalen og dette betyr igjen at Statskraftverkene 2 hovedsamarbeidsutvalg med sine 14 lokale utvalg foruten NVE's øvrige 2 samarbeidsutvalg nå har hatt sine siste møter.

Hovedsamarbeidsutvalgene ved NVE's anlegg og drift markerte avslutningen på sin virksomhet med et fellesmøte på Leangkollen i Asker 9. og 10. desember 1980. Møtet konsentrerte seg om å gjøre et tilbakeblikk på den virksomheten som hadde foregått i hovedsamarbeidsutvalgene samtidig som det ble fremmet en del synspunkter på utviklingen av de ansattes medbestemmelse i fremtiden.

Litt historikk – driftsutvalg

Samarbeidsutvalgenes historie kan føres tilbake til 7. desember 1945 da Norsk Arbeidsgiverforening og Landsorganisasjonen i Norge inngikk en avtale om produksjonsutvalg i private industri- og håndverksbedrifter. 31. mai 1946 ble det ved Kongelig resolusjon bestemt at det skulle opprettes driftsutvalg i statens virksomheter. Den avtale som den gang ble fastlagt er senere revidert en rekke ganger, senest 12. februar 1971. Ved revisjonen i april 1961 ble betegnelsen *samarbeidsutvalg* innført i stedet for *driftsutvalg*.

I NVE ble det 1. juli 1947 inngått avtale om driftsutvalg som førte til etablering av et hovedutvalg for driften av Statskraftverkene og to utvalg, et for Nore, Hakavik, Smestad og et for Glomfjord. Senere er det opprettet underutvalg ved Aura-verkene, Røssåga (nå Rana-verkene) og de andre driftsområdene i tur og orden.

Hovedutvalget hadde konstituerende møte 27. september 1948. Til å begynne med gikk det lang tid mellom møtene og engasjementet var så som så slik at det vel er riktig å si at det var en trang start for hovedutvalget ved driften.

For kraft- og reguleringsanleggenes del var starten enda trangere. En avtale om driftsutvalg ble inngått 21. sep-

tember 1950. Her ble det bestemt at det skulle opprettes et hovedutvalg og to driftsutvalg, henholdsvis ved Aura og Røssåga kraftanlegg. Noe konstituerende møte i disse utvalgene ble imidlertid ikke avholdt. Avtalen var inngått, men utvalgene uteble.

Spørsmålet om driftsutvalg ble tatt opp på nytt i 1957 i forbindelse med at det ble aktuelt å opprette driftsutvalg ved Innset og Tokke kraftanlegg. Drøftingene om dette resulterte i en ny avtale 25. september 1959 hvor det ble vedtatt å opprette et hovedutvalg og 4 driftsutvalg, henholdsvis ved Aura, Røssåga, Innset og Tokke kraftanlegg. Samme dag ble det holdt konstituerende møte i hovedutvalget.

Ved sentraladministrasjonen i NVE ble det opprettet eget samarbeidsutvalg som holdt konstituerende møte 8. januar 1962.

Samarbeidsutvalg

I 1961 fikk man altså betegnelsen samarbeidsutvalg i stedet for driftsutvalg. Omtrent samtidig fikk NVE en ny organisasjonsplan og hovedsamar-

Thor Johansen.

Hovedsamarbeidsutvalget – driften – sommeren 1961, på Nore kraftverk. Foran fra v.: Driftsjef H. W. Bjerkebo, kontorsjef T. Mengshoel, direktør S. Aalefjær og maskinmesterass. H. Graatrud. Bakerste rekke fra v.: Sekretær Kristoffersen, maskinmesterass. Aasland, førstesekretær J. Heber, sjåfør E. Kjærem og driftsbestyrer T. Voldhaug.

beidsutvalgene fikk da en form som er beholdt frem til i dag. Nå ble det også mer aktivitet i utvalgene. Tonen ble mer avslappet og det ble utvekslet informasjoners gjensidig. En rekke konkrete spørsmål ble brakt frem og tatt stilling til. En hadde fått et forum hvor informasjon fra de ansatte og NVE's ledelse kunne foregå på en skikkelig og organisert måte. Gjennom de mange lokale utvalg har en rekke av de daglige problemer og gjøremål blitt tatt opp til behandling og i mange tilfeller fått en løsning eller avklaring.

Dette ble også trukket frem som viktige og positive frukter av samarbeidsutvalgenes virksomhet på det nevnte fellesmøte på Leangkollen. I tillegg ble det pekt på den kontaktskapende virksomhet som er etablert gjennom befaringsreisene og hvor NVE's ledelse og de ansattes fremste tillitsvalgte har fått anledning til å bli kjent med forholdene lokalt og få med viktig informasjon og synspunkter tilbake.

Forøvrig vil det vel for alltid være delte meninger om utvalgene og deres betydning. Nå er man altså kommet frem til et veiskille. Det er ikke lenger spørsmål om det skal være medbestemmelse eller ikke, men om hvilke former den skal ha og hvordan den skal organiseres.

Hovedavtale for arbeidstakere i staten

Som et resultat av langvarige drøftinger og forhandlinger har vi nå fått «Hovedavtale for arbeidstakere i staten». I avtalen sies det at det skal inngås etatsvise særavtaler i tilknytning til delen om medbestemmelse med sikte på å tilpasse og konkretisere denne til etatens virksomhet. Avtalen gjelder alle arbeidstakere som hører inn under tjenestetvistlovens bestemmelser. De overenskomstlønnede omfattes altså ikke av avtalen.

Hovedavtalen sier at medbestemmelsesretten som hovedregel skal gjennomføres ved at tillitsmannsapparatet får utvidet rett til forhandlinger og drøftinger. Det er likevel åpnet adgang til at en gjennom særavtale i en virksomhet avtaler å opprette utvalg til helt eller delvis å behandle de saker som omfattes av avtalen om medbestemmelse.

Medbestemmelse defineres som «alle tiltak som tar sikte på å gi de tilsatte reell innflytelse i virksomheten». Det gjelder altså ikke innflytelse bare på sin egen arbeidssituasjon, men på hele driften av virksomheten. Avtalen sier

Hovedsamarbeidsutvalget ved Statskraftverkernes anlegg på befaringsav Ulla-Førreanleggene i oktober 1980. Fra v.: Leif Larsen (Ulla-Førre arbeidsmandsforening), E. Moen, H. Øveraas, E. Nybø, anleggsleder J. Kielland (med ryggen til), O. Dale (delvis skjult), T. Johansen og T. Vinje.

imidlertid klart at medbestemmelsen ikke gjelder avgjørelser av politisk karakter. I NVE er behandlingen av konsesjonssaker trukket frem som eksempel på en sak av politisk karakter.

Forhandlinger

Følgende saker skal avgjøres ved forhandlinger eller behandling i utvalg:

- Interne organisasjonsendringer av varig karakter som medfører om-disponering av arbeidsstyrke og utstyr. Herunder rasjonalisering og innføring av teknologi som har innvirkning på de tilsattes arbeidssituasjon, eller andre vesentlige endringer av arbeidsprosessen.
- Fordeling av nye stillinger innen den enkeltes virksomhet.
- Valg ved anskaffelse av utstyr og hjelpemidler når det ikke er tale om bygg eller betydelige kapitalvarer.
- Velferdstiltak, fordeling av velferdsmidler m.v..
- Tiltak som stimulerer de tilsatte til å legge frem forslag til forbedringer, herunder premiering av forslag.
- Personalreglement.
- Disponering av arealer til arbeidslokaler, hvilerom og spiserom.

Drøftinger

De saker arbeidsgiveren plikter å drøfte er budsjettforslag, byggeprosjekter, langtidsplaner for virksomheten, valg av utstyr og hjelpemidler når det er

tale om betydelige kapitalvarer og spørsmål om oppsetting av tjenestelister m.v.

Informasjon

Administrasjonen plikter å informere om regnskap og økonomi, påtenkte prosjekter, pågående planlegging, vedtak i styringsorganer og administrasjon av betydning for de tilsatte og nytilsetninger.

Organisasjonene plikter på sin side å gi virksomhetens ledelse informasjon om saker som behandles i organisasjonene og som det er av betydning for ledelsen å få informasjon om.

Særavtalen

Gjennom den særavtale som skal inngås må det bl.a. tas stilling til følgende:

- Om medbestemmelsesretten i NVE skal utøves gjennom tillitsmannsapparatet eller ved en utvalgsordning.
- Det må foretas en avgrensning av saksområder som både går inn under hovedavtalen og arbeidsmiljølovens § 24 nr. 2 for å unngå dobbelbehandling. I Kgl.res. av 6. juni 1980 er det for statlig forvaltning gitt adgang til at en i særavtaler kan avgjøre om saker nevnt i arbeidsmiljølovens § 24 nr. 2 helt eller delvis skal behandles under forhandlinger og drøftinger i stedet for i arbeidsmiljøutvalget.

Fjell kan formes

- Hvem som skal være parter i forhandlinger/drøftinger/informasjonsutveksling eventuelt i utvalgsordningen.
- Hvilke ledd i administrasjonen (instansrekkefølge) som skal forestå forhandlingene, drøftingene/informasjonen, eventuelt utvalgsordningen.
- Retningslinjer for når og hvordan informasjonen skal gis.
- Om organisasjonene skal kunne nytte virksomhetens kontortekniske utstyr og interne distribusjonskanaler i forbindelse med informasjon.

Når dette skrives (22. jan. 81), er ikke forhandlingene om særavtale avsluttet. Det ser imidlertid ut til å være enighet om å velge forhandlingsløsningen for utøvelsen av medbestemmelsesretten i NVE. Likeledes vil trolig arbeidsmiljøutvalgene beholde de oppgavene de i dag er tildelt.

Det gjenstår å se om en gjennom det nye avtaleverket vil klare å ta vare på og videreutvikle den informative og kontaktskapende virksomhet som samarbeidsutvalgene tidligere har tatt seg av. Det er i hvert fall nå helt klart at de ansattes medbestemmelse skal utøves med hjemmel i Arbeidsmiljøloven, Hovedavtale for arbeidstakere i staten og etatens særavtale om medbestemmelse, en lenge etterlengtet avklaring.

Roskrepp kraftverk – falltapsmålinger

For Sira-Kvina kraftselskap har NHL foretatt falltapsmålinger i tiløpstunnelen for Roskrepp kraftverk. Tunnelen er asfaltert. Første etappe er ferdig, og neste blir gjentakelse av målingene etter reparasjon. Nå er ca. 2 km av tunnelsålen asfaltert og ca 1 km råsprengt, men finrensket.

Dette er lukesjakten 95 m³ ved Oddatjørn-inntaket til Saurdal kraftverk ved Ulla-Førre-anlegget. Veteranene P. Sperstad og J. Fredriksen sto for boringen, og viste at fjell også kan formes.

– RBj –

Andre tider

Fra en 83 år gammel veteran innen får kraftutbygging, Amandus Heiberg, har vi mottatt følgende tankevekkende hilsen:

*Til redaktøren
i Fossekallen.*

Jeg har vært med og bygget ut de store kraftanlegg i Norge. Første kraftanlegg var Høiangen. Derfra til Noreanleggene, til Holsanlegget, Røsogga, og til Tokkeanleggene ved Arabygda gikk jeg av som pensjonist. Jeg har gullnålen for 40 års medlemskap i LO.

Jeg er nu 83 år og bor på

Meløs Sykehjem i Moss. Jeg har alltid fulgt med i utviklingen. Den gang, i mine yngre dager, var vi glad at det ble satt i gang arbeider ved kraftanlegg. Nu er det bare å demonstrere mot alt, men jeg vil si: – Kapp ledningene utenfor deres husvegger. Ta talglysene, parafinlampene og vedovnene i bruk som vi måtte gjøre i mine unge dager i Lofoten. Dere er ikke verdig å ha elektrisk strøm i det hele tatt. Dere måtte skamme dere. Dere har fått det for godt på våre veteraners bekostning.

*Med hilsen
Amandus Heiberg*

PROLOG

Rana-verkenes 25 års jubileumsfest

Theodor Caspari sa om Røsvatnet: «Her gjemt under Okstindenes vældige alpekjede, ligger Nordlands Tornerose og drømmer». Dette bilde av Røsvatnet som ei drøymande Tornerose er brukt som motiv i prologen.

Drøymer Tornerose i hundrar av år,
voggar so blidt langs strender.
Drøymer om sumar og yndeleg vår
med vokster i fagre grender.

Vatnar ho blomar og mark og lyng,
andar på vide skogar.
Fossane fjell og elvene syng,
og store Røssåga sjogar.

Fisken i stimar ho der gjev ly,
vaker på stille grunnar.
Feller ho dogg kvar morgo ny
som manna på gras og lundar.

Lever ho soleis so lang ei tid,
gjer so stille si gjerning
i pakt med den store livsharmoni
som fær frå himlen si næring.

Drøynde Tornerose i hundrar av år,
men gøynde ho der i djupet
ei kraft so vådeleg vill og stor
som suget i fossestupet.

Som havet i storm, som skogar i
brann,
som eimar or sprutande Geisir.
Sterk må ho vera den mannehand
som slikt tør vekkje og løyse.

Sterk må ho vera den handi hag
som vågar vekkje det vette
og tvinge det fram i ljosan dag.
Alle skal veta dette.

Ein dag kom prinsen med sterke
hand
som makta løyse på bandet
til bundne krafti der inne brann,
so ho vart til bate for landet.

Ikkje som eventyrprins han for
i silke og fløyel, å nei san.
Han kom som ein rallar med hakke
og bor.
I dongery og hatten på snei san.

Bar kje' eit lysande eventyrnavn
som Alladin og Efram og det san.
Sjolv om slikt kunne vera ein prins
til gavn,
heitte nok berre NVE han

Fyltes lufti med skot og knall
når harde fjellet han sprengde.
Sterke muren stod snart for fall,
og ingenting meire stengde.

Han og Tornerose gjekk ut i lag.
Bygde han for henne eit slott san.
Heiter Røssåga den dag i dag.
Og der er det drusteleg flott san.

Støypte dei ville krafti om
i ei mektig metamorfose
til ljøs og til varme i alle rom.
Skapte det framtider ljose.

Mange var det som spådde ilt
da desse la ut på galoppet.
Derfor er det no dobbelt gildt
å feire sylvbryllopet.

Å sjå at alt har gått såre godt,
og ingen tynte den andre.
Av det dei skapte har alle fått,
og lite er det å klandre.

For Tornerose vår ho var heldig ho,
ho slapp å ofre det riket
ho rådde før og si gjerning god,
som leggs til for mange slike.

Ofra ho noko, det er no vel so.
Ho gjeld no den lovi i verdi
at sume lyt ofre for at andre skal få.
All framgang har no den gjerdi.

Men drøymer ho enda i stille kveld
i Røssvassbuktene lange.
Fisken leikar og doggi fell
som mannagull over Vange.

Astrid Svare Hysjulien

Rallarsiluettenene er laget av Hysjulien.

Rana-verkene jubilerer

Lørdag 13. desember 1980, midt i en hektisk førjulstid, var nærmere 200 festglade mennesker samlet i Korgen Samfunnshus for å markere 25 års-jubileet for Rana-verkene. Foruten egne ansatte med partnere var det også innbudt en rekke gjester fra hovedkontoret, kommuneadministrasjonen i Hemnes, det lokale kraftlaget og storindustrien på Helgeland. Ekstra hyggelig var det at også en del av våre pensjonister kunne delta i jubileumsfesten.

Og jubilerer ble det!

Festen ble innledet med en prolog, skrevet og framført av Astrid Svare Hysjulien. Etter en vellykket middag med de tradisjonelle hilsningstaler til og fra jubilarer, gaveoverrekkelser m.m., gikk dansen lystig over til langt på natt. Tradisjonens tro holdt de

seigeste nordlendingene ut til det var blitt søndag morgen, og stemningen var upåklagelig helt til slutt.

Det var altså i 1955 det startet med idriftssettelsen av 1. byggetrinn, 3 aggregater i Nedre Røssåga, og opprettelse av en driftsadministrasjon i Korgen. Bakgrunnen var Stortingets be-

slutning om å legge et jernverk til Mo i Rana og å bygge ut Røssåga for å forsyne jernverket og distriktet omkring med elektrisk kraft. Store deler av Helgeland var på dette tidspunktet i en meget vanskelig situasjon. Det var stor mangel på arbeidsplasser og kraftforsyningen var elendig. Så sent som i 1953 hadde bare 47% av Midt-Helgelandsområdets innbyggere elektrisk kraft. Det disse hadde å rutte med, var et gjennomsnittlig årsforbruk pr. hode på omkring 1.600 kWh, altså langt under 1/10 av nåværende gjennomsnittsforbruk for hele landet.

Det var derfor ikke så rart at Røssåga-utbyggingen ble hilst med glede i distriktet. Kraftutbyggingen og industrieringen på Helgeland ga landsdelen nye muligheter og nytt håp. Imidlertid var det vel bare de færreste som hadde drømt om en slik utvikling som vi har vært vitne til i disse 25 årene. De fleste

Nærmere 200 festglade mennesker var samlet i Korgen Samfunnshus for å markere Rana-verkenes 25 års jubileum.

Driftsbestyrer Arnulv Ervik talte på vegne av jubilenten.

var nok av den formening at full utbygging av Nedre Røssåga med sine 250 MW ville dekke ethvert tenkelig kraftbehov på Helgeland i overskuelig framtid. Det gikk ikke slik. Nedre Røssåga var fullt utbygget i 1958 og da var anleggsarbeidene på Øvre Røssåga alt i gang. Øvre Røssåga kom i drift i 1961, og siden har det gått slag i slag. Langvatn ble satt i drift i 1964, Ranas første byggetrinn i 1968, 2. byggetrinn i 1969, og Bjerka i 1972. Siste tilvekst, 4. aggregat i Rana, kom i drift i 1980.

Parallelt med utbygging av stasjonene skjedde det også en utbygging av ledningsnett, både internt og utad mot Sverige og det øvrige Norge. I dag har Rana-verkene en samlet installert generatorytelse på vel 1000 MW og en normal årsproduksjon på omkring 5000 GWh. I løpet av 25 år har Rana-verkene med andre ord utviklet seg til å bli en betydelig faktor i landets kraftforsyning, og gir arbeid til et driftspersonale på over 100 fast ansatte samt endel lærlinger og deltidsansatte.

Ser vi tilbake på driften av verkene i disse 25 årene, må vi vel kunne si at det stort sett har gått bra. Vi har vært forskånet for større ulykker og omfattende skader, men helt problemfritt har det ikke vært. Særlig vanskelig var den perioden hvor Røssåga-verkene

måtte dra hele lasset aleine, før vi fikk forbindelse med omverdenen. Kraftforbruket i distriktet økte langt sterkere enn tilgangen, og i lange perioder kjørte vi verkene maksimalt. Det var ofte spennende tider, for vi var fullt klar over at de minste uregelmessigheter lett kunne få de største konsekvenser. Smelteindustrien har som kjent meget små tidsmarginer å gå på når det gjelder energiforsyningen, og det står ikke til å nekte for at vi av og til opererte helt på grensen.

Ellers har det vært mange spennende enkeltepisoder, men takket være helhjertet innsats fra et dyktig driftspersonale har det alltid lyktes å holde hjulene i sving.

Det som opptar oss mest ved Rana-verkene i jubileumsåret, er forberedelsene til etablering av ny driftssentral i Korgen. Denne ventes tatt i bruk i første halvdel av 1983. Videre har vi i gang et par byggeprosjekt som vil bedre forholdene for de ansatte vesentlig. Dette gjelder et verksted- og kontorbygg ved Nedre Røssåga og utvidelse av stasjonsbygningen ved Mo-sjøen transformatorstasjon.

Rana-verkene har ennå ikke funnet sin endelige størrelse og form. Som kjent foreligger det planer om videre vannkraftutbygging i området. Av disse vil hele Vefsna og deler av Saltfjell-Svartisen falle inn under Rana-verkenes driftsområde. Videre foreligger det planer om utbygging av 300 kV og 420 kV – nettet i distriktet. En del av disse prosjektene synes å være svært kontroversielle, så når og hvordan videre utbygging skal skje, er det vel vanskelig å forutsi i dag. Vi ser imidlertid med forventning inn i de neste 25 år og tror at vi fortsatt vil få interessante og utfordrende arbeidsoppgaver.

A. Ervik

Og, dansen gikk lystig til langt på natt.

Informasjonssamfunnet gir eliten større makt

Av programsekretær Haakon Børde

Denne artikkelen er et utdrag av et innlegg programsekretær Haakon Børde holdt på et presseseminar NVE's informasjonskontor og Elforsyningens informasjonstjeneste arrangerte for en tid tilbake. Her framholdt Børde blant annet:

«Informasjonssamfunnet er kommet for å bli. Kvaliteten av informasjon er sterkt medbestemmende for styresmaktenes troverdighet, for graden av tillit mellom styrte og styrende. Informa-

sjonsflommen fra styresmaktene på deres eget initiativ er i høy grad ensidig positivt ladd. Negativt ladd informasjon kommer fram på uformelle informanternes initiativ i form av lekkasjer. Ansvarlig hold kommer derfor i forsvarsposisjon overfor pågående og kritiske journalister. Jeg er ikke sikker på at det er i styresmaktenes interesse, og jeg er overbevist om at det ikke er i folks interesse.»

Jeg vil prøve å se prinsipielt på informasjonsformidling. Det gjør jeg fordi jeg ikke tror at energiindustrien er verken verre eller bedre enn andre etater og bedrifter. Det bare virker slik fordi det står så mye mer på spill – det viste Three Mile Island og Alexander Kielland. Disse to katastrofene viste klart hvor stor makt over mennesker og grupper som er lagt i hendene på en nokså liten gruppe eksperter. I tillegg teller det at energiindustrien bestemmer levekårene for folk over lang tid framover. Det gir den lille kretsen av fagfolk stor politisk makt – det er jo de som setter rammene for beslutningene folkevalgte organer skal treffe. Det gjør de hver på sin sektor, og så skal det demokratiske beslutningssystemet balansere sektortenkningen med de store samfunnsmessige sammenhengene. Det er ikke alltid like lett å bli overbevist om at det skjer. Et fruktbart spørsmål kan være: Hvem drar størst nytte av Altautbyggingen, det etniske mindretallet eller storsamfunnet?

Vanskelig oppgave

Jeg skal fort innrømme at fagfolk ofte står overfor svært vanskelige oppgaver når de skal informere almenheten, ofte er de talsmenn for institusjoner eller interesser som er part i sterkt omstridte saker. La meg bruke Torolf Elster som sannhetsvitne om Altautbyggingen og sultestreiken: «Ingenting av bred, saklig informasjon og

solide resonnementer kan balansere det inntrykk det gjør at noen få outsider-demonstranter sultestreiker foran Stortinget», sa Elster under Industrieforum 1980. Hvis fagfolk i sånne si-

tuasjoner attpåtil ordlegger seg som byråsjefer gjør for ikke å skjemme seg ut overfor ekspedisjonssjefen på den andre siden av gangen, kan det ikke forbause noen om aksjonsdemokratiet

Haakon Børde

vinner den runden av informasjonskampen.

Det er journalisters oppgave å framidle. Skal det ha noen mening, må det bety at journalister skal gjøre stoffet *umiddelbart* tilgjengelig for et forutsetningsløst publikum. Forutsetningsløst – fordi vi ikke kan forutsette at lesere eller seere er mest opptatt av den informasjonen vi krever deres tid og oppmerksomhet for. Jeg tror de færreste av oss sitter på foran Dagsrevyen med samtlige sanser skjerpet for å suge inn hver detalj av ordflommen og billedflommen som velter inn over oss, helst om denne verdens ufordragelighet. Dersom stoffet attpåtil er gjort på en vanskelig tilgjengelig måte, mister vi publikum helt.

Ikke ukritisk

Riktig galt kan det bli når vi – og jeg fremhever *vi* fordi jeg har gjort det hundre ganger selv – aldeles ukritisk formidler styrendes tolkning av egne tiltak. Ta nå inntrykket som blir skapt når vi i år forsikrer folk – dels selv, dels gjennom intervjuer med styrende – at de norske sikkerhetsforskriftene for oljeleting og oljeproduksjon er de strengeste i verden. Eller når vi bringer videre ansvarlige lederes flåkjefte uttalelser om at utblåsninger i Nordsjøen er like sannsynlige som at norske kvinner skulle føde kineserbarn. Eller når vi – for også å ta med det – formidler NVE-sjefers varsko om elektrisitetsrasjonering. Med *ukritisk* formidling av slike spissformuleringer er vi med på å skape falsk trygghetsfølelse – jfr. Bravo-utblåsning og Alexander Kielland, Henrik Ibsen med – eller vi er med på å mykgjøre opinionen for storstilt kraftutbygging. Jeg har derimot ingen problemer med sjefen for National Industri når han varslar kraftkrise, for om ham vet jeg at han skal selge kraftverksutstyr. Vi hadde også verdens beste oljevernberedskap her i landet inntil Bjørn Nilsen viste oss at det utstyret som var sendt hals over hode med fly for å berge Mexico-gulfen, lå ubrukelig på stranda mens oljen blåste og blåste i Campechebukta – i ni måneder tilsammen.

Da «Berge Istra» forsvant, hadde det et helt år foreligget en rapport fra Styringskomiteen for nøytralgass i skip. Denne rapporten listet opp feil og mangler ved nøytralgassanlegg om bord i 53 tankskip. Ingen hadde nevnt denne rapporten – så vidt jeg vet – utenfor fagmiljøer, før Sunday Times

kom over den, altså ett år etter at den forelå. At avisen kom over den da, henger sammen med «Berge Istra»-tragedien.

Disse eksemplene er nevnt her for å vise at det også hos oss forekommer svære sprik mellom informasjon og virkelighet.

Bakveien

Oljedirektoratet sender pressemeldinger til journalister som har bedt om å få dem. Det er nyttig informasjon – om hvilket oljeselskap som har boret hvor dypt på hvilket sted i Nordsjøen, om det er påtruffet spor av hydrokarboner og sånt, nyttig og viktig alt sammen. Men aldri har jeg mottatt pressemeldinger fra Oljedirektoratet og slett ikke fra Det Norske Veritas, der det står hvor mange sprekker det er funnet i plattform-bein siste uke, hvor mange tilfeller av brudd på sikkerhetsrutinene direktoratets inspektører er kommet over siste måned, fordi det haster å få gjort bestemte jobber. Aldri har jeg fått vite av pressemeldinger fra Oljedirektoratet at oljeselskaper og arbeidstakere krangler om overlevelsesheddrakter.

Sjøfartsdirektoratet sender ikke ut pressemeldinger der det står at det er konstatert at oljeselskapene laster for mye på plattform-dekkene slik at det kan oppstå fare for stabiliteten. Fagfolkene der vet det, men de offentlige styresmakter holder det for seg selv. Enkeltvis kan tjenestemenn røpe slikt for journalister, dette fordi de synes det går over alle støvleskaft i Nordsjøen. *Men da får informasjonen fort et preg av skittenøyvask – journalister må gå bakveier for å få viktige opplysninger, og den som er ansvarlig talsmann for styresmakten, kommer i et forsvarsforhold overfor journalisten.* Mye av kontakten mellom den ansvarlige og journalisten er da en stillingskrig, hvor den ene vil vite hvor den andre har opplysningen sin fra og den andre ikke vil røpe det.

Det går an

Det rare er at det går an å hjelpe journalister til skikkelig informasjon selv om den er negativt ladd. Jeg husker ennå med glede kontrollsjefen i Oljedirektoratet som sa, jeg tror det var etter Alfa-ulykken: – Dette burde ikke ha skjedd, verken for oss som kontrollmyndighet eller oljeselskapet som operatør. Om enn vag, så var det her en antydning av innrømmelse av at det forelå en svikt både hos kon-

trollorgan og hos utførende selskap. Ikke bare kontrollsjefen, også Oljedirektoratet, sto seg på å ta denne holdningen.

I det svenske Vattenfallsverket fikk jeg en gang et bilde av et atomkraftverk. Det var et flybilde med massevis av landskap og massevis av kystkonturer. Bak på bildet var det stemplet «får ej offentliggöras» og jeg spurte derfor om jeg kunne bruke det likevel. Informasjonsansvarlige ville vite hvor lenge det kom til å bli vist i reportasjen, og jeg antok 20–30 sekunder. Da var det OK – ingen ville rekke å stille inn kameraer eller få i gang opptaksutstyr før bildet var borte igjen. Det går jo an.

Pressens makt

ALTSÅ: Informasjonssamfunnet har kommet for å bli. Kvaliteten av informasjon er sterkt medbestemmende for styresmaktenes troverdighet, for graden av tillit mellom styrte og styrende. Informasjonsflommen fra styresmaktenes på deres eget initiativ er i høy grad ensidig positivt ladd. Negativt ladd informasjon kommer fram på uformelle informanternes initiativ i form av lekkasjer. Ansvarlig hold kommer derfor i forsvarsposisjon overfor pågående og kritiske journalister. Jeg er ikke sikker på at det er i styresmaktenes interesse, og jeg er overbevist om at det ikke er i folks interesse.

Dette er den forvaltnings- og politiskervennlige måten å se det på. Den mer kritiske måten jeg ser det på er at styresmaktenes gjennom informasjonssamfunnet tar seg enda større makt til å styre samfunnet på elitens premiser.

Jeg er ikke blitt overbevist her om at det er faktisk rasjonering av elektrisk kraft – verken til industri eller til det alminnelige forbruket. Jeg merker meg derimot at ordet rasjonering blir brukt. Journalister er nødt til å spørre seg selv om det blir brukt i bestemte hensikter – i politiske hensikter. Det har vært, og det blir drevet mye kritisk journalistikk om energispørsmål. Presse og kringkasting – også radio – blåser opp en motstand mot utbyggingsprosjekter, blir det sagt. Og presse og kringkasting har stor makt, blir det sagt. Nylig fikk vi høre at det nå er oppsiktsvekkende enighet om energipolitikken i Stortinget. Etter dette kan ikke pressens og kringkastingens makt være så stor likevel.

Returadresse: Fossekallen,
Postboks 5091 – Maj
Oslo 3

Fest etter fest etter fest!

(fritt etter Jahn Teigen)

Kjære Kalle!

Nå har de laga ei ny vri på 19-årsregelen, se nr. 10/1979. Omtrent 19 måneder, 19 uker og 19 dager etter åpninga på Eidfjord skal det være fest på Ulla-Førre. Hage gjorde det så bra som seremonimester at han har fått jobben en gang til.

Men ikke noe er så bra at det ikke kan gjøres enda bedre. Etter mi meining burde det være mer variert talerliste. Sløyf noen av toppfigurene og ta med et par av fotfolket, for eksempel en anleggsarbeider og en ingeniør!

Martinius

25 års jubileet

Under jubileumsfestlighetene for Rana-verkene ble det overrakt blomster til 10 av de ansatte som har vært tilknyttet Statskraftverkene på Helgeland siden første Røssåga-maskin kom i drift.

Det var (fra venstre på bildet), Roald Sund, Håkon Stien, Hans H. Steen, Peder Bye, Bertin Roghell, Rune Karlson, Asbjørn Monsen, Roald Bing (delvis skjult), Johannes Jørgensen og Arvid Lien. To av 25-årsjubilantene var forhindret fra å delta i festen. Det var Knut Lyngstad og Reidar Bech.

